

Засновник Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Видається з 01.01.1998 р. Виходить двічі на місяць. **Головний редактор** О. Онищенко, академік НАН України. **Редакційна колегія** В. Горовий, заступник головного редактора, Л. Чуприна, заввідділу оперативної інформації, Т. Гранчак, заввідділу політологічного аналізу, Т. Дубас, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів. Комп'ютерний дизайн Г. Булахова. **Адреса редакції:** НБУВ, пр-т 40-річчя Жовтня, 3, Київ, 03039, Україна. Тел. (044)524-25-48, (044)525-61-03. E-mail: siaz@pochta.ru, www.nbu.gov.ua/siaz.html. Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 5358 від 03.08. 2001 р.

Україна: події, факти, коментарі Інформаційно-аналітичний журнал

2009 № 18

ЗМІСТ

Коротко про головне

**Глава держави звернувся до КС щодо
Закону „Про вибори Президента України”**

Офіційний візит Президента України до Туркменістану

**В. Ющенко взяв участь в урочистостях з нагоди 20-ї річниці створення
Народного Руху України**

С. Горова, влас. кор. СІАЗ НБУВ

Актуальна прес-конференція

**„Право народу” намагається активізуватися
у політичній боротьбі**

**ЄВРО-2012 в Україні: владі та бізнесу потрібно
об'єднати свої зусилля...**

Аналітика

О. Ворошилов, наук. співроб.

**Указ Президента о всенародном обсуждении
изменений в Конституцию Украины в отзывах политиков и экспертов**

Ю. Половинчак, канд. іст. наук, старш. наук. співроб.

**Початок роботи Верховної Ради:
хліба чи видовищ?**

Н. Тарасенко, мол. наук. співроб.

**Украинская металлургия сегодня:
основные тенденции развития отрасли**

В об'єктиві - регіон

А. Потіха, наук. співроб.

**Політична активність у Криму
на старті виборчої кампанії**

Коментарі спеціалістів на звернення громадян *

До уваги держслужбовця

С. Горбань, зав. сектором

А. Колесніченко, м.н.с.

Ю. Левченко, провід. бібліограф

Захист суспільної моралі

Список літератури 1980-2008 рр.

Коротко про головне

Глава держави звернувся до КС щодо Закону „Про вибори Президента України”

Президент України В. Ющенко звернувся до Конституційного Суду з клопотанням про визнання такими, що не відповідають Конституції України, низки положень Закону „Про вибори Президента України” (*Офіційне інтернет-представництво Президента України* (<http://www.president.gov.ua>). – 2009. – 14.09).

Офіційний візит Президента України до Туркменістану

Президент України В. Ющенко відбув з офіційним візитом до Туркменістану.

У вівторок, 15 вересня, в Ашгабаті відбулась зустріч Президента України В. Ющенка і Президента Туркменістану Г. Бердимухамедова у форматі „віч-на-віч” та переговори під головуванням глав держав.

Під час спільної прес-конференції В. Ющенко повідомив, що сторони обговорили увесь спектр питань українсько-туркменських відносин.

За підсумками переговорів досягнуто домовленість Президентів про створення робочої групи, яка працюватиме над формуванням міждержавної комісії на рівні глав держав. Можливість створення такого органу розглядається для того, щоб підвищити рівень двосторонніх відносин.

Також під час переговорів було обговорено шляхи інтенсифікації двосторонньої торгівлі та скорочення негативного для України сальдо.

У темі економічної співпраці українська сторона висловила зацікавленість у розвитку таких її напрямків, як машинобудування, зокрема розширення участі українських компаній в інфраструктурних проектах Туркменістану, у тому числі у паливно-енергетичній сфері, авіабудуванні, проведенні космічних досліджень, сільському господарстві тощо. Прикладом успішної участі України в таких проектах є завершення будівництва унікального для регіону Центральної Азії залізничного моста через р. Амудар'я, яке виконала українська державна корпорація „Укртрансбуд”.

В. Ющенко повідомив, що підтвердив своє запрошення Г. Бердимухамедову здійснити візит в Україну і запропонував під час цього візиту провести засідання міжурядової комісії з економічної співпраці, що має дати імпульс розвитку економічних відносин двох країн. Українська сторона, окрім того, запропонувала скласти план дій двосторонніх відносин на найближчі два роки. Також під час цього візиту Президент України запропонував провести форум ділових кіл. „Ми країни, які мають унікальний потенціал, але часто він не реалізується через дефіцит контактів та інформації”, – пояснив глава Української держави мету такого форуму.

У цілому, за словами В. Ющенка, на ринку Туркменістану працює 24 українські компанії, які вже здійснили понад 50 проектів. „Для нас важливо, щоб такого роду політика продовжувалася”, – наголосив Президент України.

Під час переговорів також було обговорено питання відновлення регулярного авіаційного сполучення між Києвом та Ашгабатом.

Значну увагу сторони також приділили активізації гуманітарної співпраці. Зокрема, українська сторона запропонувала збільшити кількість туркменських студентів, які навчатимуться в українських навчальних закладах, та висловила готовність активізувати співпрацю в науковій сфері, зокрема, укласти необхідні угоди між національними академіями наук.

Також окремим блоком сторони обговорили питання міжнародної співпраці та взаємодії країн у рамках ООН та інших міжнародних організацій.

За підсумками переговорів Сторони підписали двосторонні документи. Зокрема, глава Української держави В. Ющенко та Президент Туркменістану Г. Бердимухамедов підписали Спільну заяву.

Також за підсумками двосторонніх переговорів підписано пакет міжурядових документів:

- * Угоду між Міністерством аграрної політики України та Міністерством сільського господарства Туркменістану про співробітництво в галузі випробування та охорони сортів рослин;

- * Протокол про співробітництво між Міністерством закордонних справ України та Міністерством закордонних справ Туркменістану;

- * Угоду між Торгово-промисловою палатою України і Торгово-промисловою палатою Туркменістану про створення ділової ради;

- * Договір про співробітництво між Національним транспортним університетом (м. Київ, Україна) та Туркменським державним інститутом транспорту та зв'язку (м. Ашгабат, Туркменістан).

В ході візиту глави двох держав взяли участь у церемонії покладання квітів до Монумента незалежності Туркменістану та пам'ятника Т. Шевченкові.

У середу, 16 вересня, у місті Атамурат В. Ющенко та Г. Бердимухамедов взяли участь у церемонії закладення фундаменту автомобільного мосту та відкриття залізничного мосту Атамурат – Керкечі (*Офіційне інтернет-представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua>). – 2009. – 14-15.09).*

В. Ющенко взяв участь в урочистостях з нагоди 20-ї річниці створення Народного Руху України

„Вітаю всіх, наш народ і державу з святою 20-ю річницею створення Народного Руху України! Ця подія змінила наше життя, нас самих і визначила долю України. Рух першим чітко і ясно визначив нашу головну мету – добитися і реалізувати незалежність, добитися і реалізувати нашу державність. Слава за це Рухові!”, – сказав Президент.

Нагадуючи історію створення НРУ, Президент констатував, що у вирішальний історичний момент Рух реалізував тисячолітні прагнення української нації.

„Великий, загальноукраїнський, громадський, ще не поділений на партії і групи – Народний Рух України, який підтримали мільйони українців, є істинним батьком нашої державності”, – сказав глава держави.

Від імені Української держави В. Ющенко висловив вдячність засновникам Руху – І. Драчу, Д. Павличку і М. Гориню, І. Юхновському, Я. Кендзьору, десяткам, сотням, тисячам людей, які стояли біля витоків Руху, старшому поколінню українських літераторів, науковців і правозахисників, які благословили Рух до дії. З особливою шаную Президент згадав імена Героя України В. Чорновола та наставника Руху О. Гончара.

„Перед рідним народом українська інтелігенція, Народний Рух України виконали історичну місію, щойно виникла найперша, найменша можливість для незалежності”, – сказав В. Ющенко.

Він повідомив про своє рішення відзначити кожного делегата Установчих зборів Народного Руху України офіційною, державною Подякою Президента України.

Президент закликав прихильників Руху до патріотизму, який об'єднав би їх сьогодні, коли багато спекулюють іменем Руху, його засновників і лідерів, як в інтересах персональної вигоди, так і з метою дискредитувати національні й демократичні цінності.

„Політичні трансформації Руху – справа історії. Правда – одна. Справжній багатомільйонний український рух був завжди один. Його ім'я – українська національна ідея, навколо якої об'єднуються і здатні об'єднатися мільйони і мільйони українських громадян. Мета і сила національної ідеї – у творенні єдиної української нації, що охоплює всіх без винятку громадян України і гуртує їх навколо національних символів, мови, єдиної української помісної церкви, ідентичності і навколо демократичних, громадянських принципів – заради модерного і безпечного життя”, – закликав глава держави.

Президент висловив упевненість, що саме ідея сильної, єдиної нації і сильної національної держави об'єднає людей, а не тільки певних політиків.

„Я твердо переконаний, що така єдність приведе до появи великої національної і демократичної сили, що на десятиліття вперед визначатиме розвиток нашої держави!”, – сказав глава держави.

В. Ющенко з гордістю констатував: його позиція як Президента – чітка і незмінна і в справі національного відродження, і в справі європейського вибору, і вибору колективної моделі безпеки, і в справі докорінної економічної реформи.

Водночас глава держави висловив застереження з приводу того, що до влади в Україні прагнуть неукраїнські сили, що на сьогодні є одним із найскладніших викликів.

„Я не хочу, щоб прозріння у середовищі українських патріотів настало занадто пізно. Під загрозою всі наші завоювання, наша мова й культура, наша

європейська перспектива”, – сказав Президент, додавши, що для політичних сил у владі й опозиції безлад у державі – спосіб існування.

Відтак В. Ющенко закликав підтримати проголошену ним конституційну реформу та загальнонаціональне обговорення проекту Конституції України, який відкриє нову перспективу державі. „Я беру на себе обов’язок закликати всю Україну до створення загальносуспільного руху на підтримку Української держави. Нас єднає правда і національна сила. Безумовно, із впевненістю хочу сказати – ми переможемо.

Слава Українському народові!

Слава його великому Рухові!

Слава Україні!” – виголосив Президент.

*(Офіційне Інтернет-представництво Президента України
(<http://www.president.gov.ua>). – 2009. – 12.09).*

С. Горова, влас. кор. СІАЗ

Актуальна прес-конференція

„Право народу” намагається активізуватися у політичній боротьбі

Організація „Право народу” за участю Академії муніципального управління 9 вересня поточного року провела науково-практичну міжнародну конференцію–громадську експертизу “Право народу на власне конституційне самовизначення – легітимні форми установчої влади в Україні”. На конференції були присутні представники Євросоюзу, російські та українські фахівці. Саме цій події і була присвячена прес-конференція О. Ржавського, оргкомітет руху „Право народу”, та академіка Ю. Сенюка.

Як повідомив О. Ржавський, на конференції „вперше були задані питання: яка мета існування сьогодні нашої країни, яка мета існування людини, громадянина і куди ж рухається Україна як частина всієї системи світової спільноти”.

Проведена конференція, за словами Ю. Сенюка, стала „точкою зустрічі нового и старого. Проблема ж полягає в тому, що люди не відрізняють нове і старе”. За словами експерта, сьогодні „народ, як тіло, нагадує той хворий стан, непритомний, коли з тим тілом влада робить все, що заманеться. І оскільки немає свідомості і відчуття поля свободи, то ми й свободу сприймаємо лише як те, що дароване законом”.

Ще на початку конференції, зазначив Ю. Сенюк, запрошені представники центральних і місцевих органів влади, фахівці та політичні експерти в більшості своїй вважали, що закон це – право. Після проведених дискусій

учасники конференції вже починали розуміти відмінність між цими двома поняттями.

Душа суспільства проявляється в цілях, що воно формує перед державою, вказував експерт. „Але, коли ти не маєш тієї точки в майбутньому і того стану, якого ти хотів би набути, то, звичайно, майбутнє в тебе – відсутнє. Живемо для того, щоб їсти, отримувати зарплати і пенсії. Це все, заради чого ми живемо – бути отримувачами зарплат і пенсій. Тому, коли люди обкрадають себе на сенс свого життя і, навіть не переймаються цим, вони крадуть власне життя”, – стверджував на прес-конференції академік.

У своєму виступі він також торкнувся і питання корупції в державі. „Хто може сьогодні реально покарати за корупцію? Жодний будь-який серйозний випадок покарання чиновника за корупцію не відомий. Тут суд має бути як колись, не по закону, а по совісті. На основі традицій і звичаїв. На основі суду присяжних. Тому чиновника і корупціонера має звичайно судити не звичайний суд, який під його контролем, а народний трибунал. Це є все функції установчої влади. Установча влада і влада виконавча – це і є держава, – наголошував Ю. Сенюк. – На конференції було показано – що будувати, як будувати і ким реформувати цю ситуацію. Ми здатні це зробити. І прийшов той час, коли цю здатність треба перетворити в спільну дію. До цього ми і закликаємо”, – продовжував він.

О. Ржавський також повідомив журналістам про те, що на подану заяву щодо легалізації шляхом повідомлення про заснування всеукраїнської організації громадянський рух „Право народу” була одержана відмова у реєстрації. Аргументація такого рішення полягала в тому, що вказана в заяві мета діяльності громадської організації – сприяння в об’єднанні громадян з метою реалізації їхнього природного права на здійснення установчої влади та право на безпосереднє народовладдя – не відповідає законодавству України. Однак, відповідно до 1 статті Конституції України та статті 3 Закону України про об’єднання громадян, громадяни України мають право на свободу об’єднання у громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод. „Натомість під поняттям народовладдя розуміється безпосередня участь громадян у здійсненні державної влади. Чому саме державної влади?.. Абсолютний абсурд. Воля народу, наголошує декларація прав людини, повинна бути основою виконавчої влади. Але, мені не дозволяють реалізувати мою волю”, – заявляє О. Ржавський.

Зустріч із журналістами О. Ржавського та Ю. Сенюка є прикладом зростаючої політичної активності в українському суспільстві напередодні виборів. Наближення до офіційного старту нової виборчої кампанії відчувається не лише в середовищі парламентських партій та тих політичних сил, що мріють стати парламентськими. Активізація політичного життя проявляється також у збуренні політичної активності серед усіх категорій політично активної частини населення. У цьому середовищі виникають нові ідеї та проекти, реанімуються уже відомі раніше дискусії та політичні моделі, що раніше не ввійшли в політичну практику.

(Інформація СІАЗ)

ЄВРО-2012 в Україні: владі та бізнесу потрібно об'єднати свої зусилля...

„Чи виконає Україна вимоги УЄФА до 30 листопада і хто буде відповідати за можливий провал ЄВРО-2012” – так анонсували тему своєї прес-конференції керівник соціологічної групи „Рейтинг” О. Антипович та директор Центру політичного аналізу „Пента” В. Фесенко.

На прес-конференції були оприлюднені результати дослідження громадської думки щодо проведення ЄВРО-2012 в Україні. Опитування проводилося соціологічною групою „Рейтинг” з 2 по 15 липня в усіх регіонах України. Методом особистого формалізованого інтерв'ю опитано 2 тис. респондентів старше 18 років. Для значень, близьких до 50 %, похибка становить не більше 3 %, для значень, близьких до 30 %, – не більше 2,6 %, для значень, близьких до 10 %, – не більше 1,8 %.

О. Антипович зазначив, що лише 8,8 % респондентів вважають, що проведення ЄВРО-2012 не є важливим для України. Ще 8,4 % не змогли визначитися з цього питання. Понад 80 % мешканців України певною мірою вважають ЄВРО-2012 важливим для Української держави. Для більшості респондентів (42,3 %) проведення ЄВРО-2012 – питання престижу держави. 40,3 % опитаних ставляться до такої події передусім як до можливості створення нових робочих місць. Деяко менше – 35,9 % респондентів відзначили можливість покращення якості доріг, аеропортів та готелів. Експерт звернув увагу журналістів на наявність певних регіональних відмінностей громадської думки. Якщо для Заходу, Півночі та Центру України питання проведення ЄВРО – це насамперед престиж держави, то для Донбасу це – розвиток міст, які будуть приймати чемпіонат. Для Сходу – створення нових робочих місць.

За результатами проведеного дослідження, українці проти відмови від проведення ЄВРО-2012. Лише 9,3 % громадян підтримали б таке рішення. Але разом з тим кожному п'ятому українцю (21,1 %) байдуже чи відбудеться чемпіонат в Україні чи ні, а ще 23,2 % не змогли визначитися з цього приводу. Найбільше прихильників ЄВРО-2012 виявилось на Півночі та Сході України, найменше – на Півдні України.

Більш як третина опитаних мешканців України (35,1 %) вважають, що центральна влада повинна більше відповідати за проведення чемпіонату в Україні і тільки 4,4 % – більшу відповідальність поклали на місцеву владу.

Відповідаючи на запитання: „Хто на сьогодні краще справляється з підготовкою ЄВРО-2012 – місцева чи центральна влада”, 29,6 % опитаних заявили, що як центральна, так і місцева влада не справляються з підготовкою до чемпіонату, 22,8 % – що справляються і ті, і інші.

На думку більшості українців, Київ (63,2 %) та Донецьк (39,6 %) можуть бути тими містами, які найкраще зможуть представити Україну на ЄВРО-2012. Харків і Львів отримали значно менший рівень підтримки (23 % і 22,6 % відповідно). Стосовно міст, які, на думку респондентів, фактично і будуть приймати матчі чемпіонату, варто відзначити, що шанси Києва оцінили деяко

гірше, ніж його потенціал (56,7 %), шанси Донецька – дещо краще (43,1 %), Харкова і Львова – приблизно так само (21,4 % і 20,6 % відповідно).

Порівнюючи стан готовності України та Польщі до проведення чемпіонату за п'ятибальною шкалою, респонденти поставили оцінку Українській державі – 2,4 бали, а Польщі – 3,4.

Серед основних перешкод, які найбільше гальмують організацію ЄВРО-2012, українці виділили передусім традиційні проблеми – економічна та політична кризи, корупція у владі, а вже потім проблеми, на яких акцентують увагу інспектори УЄФА.

За результатами дослідження, у те що Україна до 30 листопада виконає більшу частину вимог УЄФА, вірить лише чверть опитаних (25,7 %), натомість, 42,7 % – не вірить.

Серед українських політиків, які дійсно щось роблять або зробили для успішного проведення в Україні ЄВРО-2012, респонденти найчастіше називали Р. Ахметова (38,1 %) та Г. Суркіса (21,6 %). При цьому вклад Р. Ахметова зроблений для успішного проведення чемпіонату, відзначили не менше 30 % мешканців у кожному регіоні України, крім Донбасу, де він отримав близько 60 %.

Також, але значно рідше, опитувані вказували на Ю. Тимошенко (9,2 %), В. Януковича (8,3 %), Є. Червоненко (7,5 %), В. Ющенко (7 %), Ю. Павленка (5,6 %), А. Яценюка (2,5 %), В. Литвина (2,4 %), І. Васюника (0,9 %) та інших (0,9 %).

На думку більшості опитаних, у разі, якщо ЄВРО-2012 не відбудеться в Україні, найбільшу відповідальність повинні понести В. Ющенко (57,8 %) та Ю. Тимошенко (42 %).

На думку В. Фесенка, головним висновком проведеного соціологічною групою „Рейтинг” опитування є те, що українське суспільство, незважаючи на економічні та політичні проблеми, наближення президентських виборів, все ж таки хоче, щоб ЄВРО-2012 відбулося в Україні. Проте слід звернути увагу на наявність певного скепсису в населення щодо можливості виконання умов, висунутих УЄФА до української влади стосовно виконання робіт, пов'язаних із чемпіонатом. „На мій погляд, є дві групи причин, які пояснюють такий скепсис. Перша – об'єктивні причини, які відображають реальну ситуацію в країні і реальну ситуацію навколо організації ЄВРО-2012. Це і економічна криза, і політичні проблеми, і відсутність єдиної політичної волі в країні, відставання від реального графіку робіт. Але головну роль відіграє суб'єктивний чинник – криза довіри до влади”, – говорить директор Центру політичного аналізу „Пента”.

Ще один цікавий висновок проведеного дослідження полягає, на думку експерта, у тому, що в суспільстві вже склалося відчуття того, що приватний бізнес, особливо та його частина, що пов'язана з футбольними інтересами, робить для ЄВРО-2012 набагато більше, ніж центральна та місцева влада. „Саме це пояснює феномен Ахметова і є сигналом для влади. Інший феномен – майже непомітний серед тих, хто має відповідати за ЄВРО, – І. Васюник,

людина, яка в уряді відповідає за підготовку цього чемпіонату”, – відзначав В. Фесенко.

Стосовно можливого впливу ситуації навколо проведення чемпіонату на президентські перегони та результати виборів, експерт висловлює думку про те, що навряд чи „ця тема і рішення щодо проведення ЄВРО-2012 в Україні позитивно чи негативно вплине на перебіг президентських перегонів, або на результати першого туру виборів”.

Рішення щодо України УЄФА має прийняти наприкінці листопада і, відповідно, у розпал виборчої кампанії. Таке рішення так чи інакше вплине певним чином на кампанію, але не стане вирішальним для більшості кандидатів у Президенти. Проте дана тема є дуже важливою для Ю. Тимошенко. „Президент у нас винний за все, що відбувається в країні, зокрема, і за зрив ЄВРО-2012, а Ю. Тимошенко як Прем’єр-міністр може дійсно впливати на процес. Для неї чемпіонат це і електоральний резерв, за рахунок якого вона може посилити свої шанси на перемогу, але і – ризик. На мій погляд, їй треба зараз цю тему перевести в рамки одного зі своїх пріоритетів у діяльності, щоб не зірвати проведення європейського чемпіонату в Україні. І з цього вона може отримати додаткові політичні дивіденди”, – відзначив директор Центру політичного аналізу „Пента”.

Відповідаючи на запитання журналістів, експерт вказав на те, що в разі, якщо рішення УЄФА буде прийняте не на користь України, ця ситуація буде використана у виборчій кампанії проти конкретних кандидатів на президентський пост. Позитивне рішення УЄФА також будуть намагатися використати максимально, з метою – підняти рейтинги у певних кандидатів на пост Президента.

В. Фесенко також наголосив, „для того щоб цей чемпіонат в Україні все ж таки відбувся, влада і центральна, і місцева мають працювати так, як працюють бізнесмени, для яких футбол – це сенс життя. Треба щоб центральна і місцева влада об’єднали свої зусилля і, звичайно, мають об’єднати свої сили державна влада та бізнес”.

... Таким чином, відомий політолог ще раз продекларував основне сподівання української громадської думки, що вже більше півтора десятка років є надією і дороговказом успішного розвитку Української держави, що на жаль, не знаходить відчутної реалізації. І ЄВРО-2012 у сьогоднішні скрутні часи є, мабуть, найбільш реальною можливістю і ще одним шансом об’єднання зусиль і здобуття такого потрібного для України успіху.

(Інформація СІАЗ)

Указ Президента о всенародном обсуждении изменений в Конституцию Украины в отзывах политиков и экспертов

25 августа Президент В. Ющенко подписал указ о всенародном обсуждении конституционной реформы. До 1 декабря граждане Украины должны доработать президентский проект изменений в Конституцию, после чего, как утверждают в Секретариате Президента, может быть объявлен референдум по народной инициативе.

О намерении подписать указ о всенародном обсуждении конституционной реформы В. Ющенко сообщил 24 августа во время своего выступления по случаю Дня независимости. Президент выразил уверенность, что Верховная Рада „до сих пор не смогла, да и в дальнейшем не сможет” рассмотреть его проект изменений в Конституцию, внесенный в парламент еще 31 марта 2009 г. В связи с этим глава государства решил использовать „исключительное право народа определять конституционный строй” (ст. 5 Конституции Украины).

Президент еще раз напомнил, что выступает за отмену депутатской неприкосновенности, „которая унижает украинское общество”, за сокращение депутатского корпуса, за жесткую отчетность парламентских партий перед избирателями и введение открытых партийных списков на выборах, увеличение ответственности регионов. „Я выступаю за сильную государственную власть с демократическим распределением полномочий, обязанностей и ответственности между всеми ветвями власти”, – заявил В. Ющенко.

Следует отметить, что в указе главы государства нет поручения об организации Всеукраинского референдума по народной инициативе, однако в СП не исключают, что оно появится позже. „Возможно, такая идея возникнет, – заявила **заместитель главы СП М. Ставнийчук**. – Если, скажем, в ходе всенародного обсуждения будет выдвинута народная инициатива о проведении всеукраинского референдума, то, я думаю, Президент может это поддержать”.

По ее словам, Президент В. Ющенко считает, что народ не может быть отстранен от процесса внесения изменений в Конституцию и новая редакция Основного закона не должна приниматься без всенародного обсуждения. „Президент Украины считает, что принятие Конституции – это в первую очередь дело народа. Поэтому он решил напрямую обратиться к украинскому народу, чтобы народ изучил, внимательно проанализировал предложения, с которыми выходит В. Ющенко относительно усовершенствования Основного закона, дал им свою оценку”, – заявила М. Ставнийчук.

Заместитель главы Секретариата Президента И. Попов также не исключает, что необходимость проведения референдума относительно внесения изменений в Конституцию определится в ходе всенародного обсуждения. „Мы посмотрим – именно для этого проводится обсуждение –

целесообразно ли проводить референдум, есть ли в обществе консенсус или относительно целостного текста Конституции, или относительно текста с изменениями, или относительно основных положений. И по итогам этого обсуждения будет видно, нужно ли выходить на референдум”.

По его словам, референдум может состояться или одновременно с президентскими выборами, „он может состояться после выборов или не состояться вообще”. „Но в любом случае нужно поднимать тему реформирования власти перед выборами”, – отметил И. Попов.

Комментируя позицию Премьера Ю. Тимошенко относительно того, что менять Конституцию можно лишь тогда, когда в парламенте есть 300 голосов для этого, И. Попов отметил: „Возможно, у БЮТ есть свои предложения, пусть докажет народу во время кампании, что их предложения лучше”. „Тогда мы сошьем совместный проект, и тогда все скажут – это соответствует общественным интересам, давайте его на референдум, на это будет 300 голосов, принимаем”, – сказал он.

Также И. Попов считает, что если политические силы не найдут консенсуса по всему тексту Конституции, то они могут договориться изменить Основной закон, например, в части увеличения полномочий регионов. „А возможно мы сойдемся на реформе избирательной системы или снятии депутатской неприкосновенности, я не исключаю, что неприкосновенность в сентябре уйдет”, – сказал он.

Между тем без проведения референдума данная инициатива В. Ющенко не сможет ускорить конституционный процесс. „Всенародное обсуждение не имеет никаких юридических последствий. Это следует из самого термина – обсудили, и все”, – заявил **народный депутат Ю. Ключковский („Наша Украина – Народная самооборона”)**.

По убеждению еще одного **народного депутата от НУ – НС (депутатская группа „За Украину”) А. Парубия**, данный шаг Президента является оптимальным и адекватным, так как изменения в Конституции 2004 г. привели к очень негативным последствиям для Украины, а теперь глава государства делает все для того, чтобы в Украине был принят наиболее гармоничный, оптимальный проект Конституции.

Комментируя президентский указ о всенародном обсуждении конституционных изменений, политик отметил, что этот указ не приведет в скором времени к изменениям в Конституцию, а, скорее, к большему общественному интересу к подобным вопросам и унифицированной позиции по ключевым положениям Основного закона. „Внесение изменений в Конституцию действительно является резонансной темой, и я никоим образом не считаю, что это может быть какая-то отбываловка или пиар накануне президентских выборов. В данном случае В. Ющенко демонстрирует другой подход, в отличие от БЮТ и ПР, которые готовили свои проекты Конституции подковерно, кулуарно и даже не считали необходимым сообщить обществу, какие изменения они планируют внести”, – резюмировал А. Парубий.

В Верховной Раде представители различных политических сил (за исключением части НУ – НС) предложенную Президентом конституционную

реформу подвергли резкой критике. Так, **спикер парламента В. Литвин** называет инициативу В. Ющенко попыткой дать народу зрелища вместо хлеба – поправки не увеличат минимальную зарплату и пенсии. Кроме того, практика всенародного обсуждения для Украины нова и непонятна: это, по его словам, все равно, что провести всеукраинский соцопрос.

Глава ВР скептически оценивает перспективы проведения всенародного обсуждения конституционной реформы. Комментируя соответствующий указ главы государства, он сказал: „Возьму на себя смелость утверждать, что референдума не будет”. По его словам, чтобы объявить референдум, надо выполнить ряд условий, в частности, создать инициативные группы, которые должны быть зарегистрированы, собрать 3 млн подписей граждан, при этом не менее чем по 100 тыс. подписей в двух третях областей. „Даже если выполнить все эти условия и объявить референдум, автоматически возникнет вопрос об откладывании референдумов, относительно которых уже были собраны подписи, в том числе по поводу вступления Украины в НАТО”, – добавил спикер.

Он считает, что Президент изобрел новую форму – „всенародное обсуждение”. „Но не понятно, какие правовые основания здесь действуют, – отметил В. Литвин. – Для меня вывод очевиден – это предвыборное мероприятие”. „Я с трудом представляю себе, что мы получим на выходе, тем более, что какие-либо результаты опроса и какие-либо результаты вероятного референдума имплементировать можно исключительно через Верховную Раду. Но мы же с вами понимаем, что минимум до середины 2010 г. это нереально”, – подчеркнул глава парламента.

В свою очередь **заместитель Председателя Верховной Рады Н. Томенко** уверен, что подписание Президентом Украины Указа “О вынесении на всенародное обсуждение проекта закона Украины „О внесении изменений в Конституцию Украины”” свидетельствует о начале активного участия главы государства в президентской избирательной кампании. “Если бы целью этого указа действительно было бы проведение серьезного профессионального обсуждения новой редакции Конституции с целью ее принятия, то вполне очевидно, что его нужно было бы издавать не во время президентской избирательной кампании”, – считает Н. Томенко. Он отметил, что обсуждение проекта Основного закона страны во время президентской избирательной кампании не приведет к соответствующим профессиональным последствиям и будет элементом политической дискуссии.

Лидер Партии регионов В. Янукович высказал мнение, что конституционные инициативы Президента В. Ющенко являются технологией привлечения внимания к нынешнему главе государства. „Обычным людям непонятно, какова же была цель этого документа. Мы видим, что начинается президентская кампания, и это одна из тех технологий, которая дает возможность Президенту обратить на себя внимание”, – констатировал лидер Партии регионов.

„Президент Ющенко, прежде всего, должен сам себе дать ответ, зачем он инициировал изменения в Конституцию... Если бы у Президента Ющенко на

сегодняшний день был кредит доверия более чем 50 % населения Украины, к которому он обращается для обсуждения своего проекта Конституции, это было бы понятно. Серьезно к этому документу относиться, конечно же, нельзя”, – добавил он. Также В. Янукович выразил убеждение, „что практического смысла никакого от этого не будет”.

Скептически действенность данной инициативы Президента оценивают и коммунисты. „Не думаю, что у проекта Конституции Президента есть хоть какое-то реальное будущее, и не верю, что возможно какое-то серьезное обсуждение этого проекта. Скорее, это один из отчаянных пиар-ходов избирательной кампании В. Ющенко с тем, чтобы лишний раз напомнить о себе”, – такое мнение выразил **народный депутат Украины от фракции КПУ А. Голуб** относительно президентского указа о всенародном обсуждении конституционных изменений. „Это полумифическая, а если сказать грубо, – бредовая идея Президента, и совершенно очевидно, чтобы ее реализовать, у него сегодня нет ни поддержки в обществе, ни поддержки в Верховной Раде, ни поддержки среди политических сил”, – добавил политик. По его словам, серьезно относиться к подобной инициативе нельзя. А. Голуб выразил уверенность, что „и сам Президент Ющенко, и те политические силы, которые он представляет сегодня, сходят с политической сцены и какого-либо будущего ни они, ни их проекты уже не имеют”.

В то же время он отметил, что проект Конституции В. Ющенко фактически ставит перед собой цель концентрации власти в руках одного человека, или конкретного клана, который привел человека к власти. „Если Украина стремится стать европейским, цивилизованным, демократическим государством, то подобный проект неприемлем”, – резюмировал нардеп.

А первый секретарь Крымского республиканского комитета Коммунистической партии Украины, народный депутат Л. Грач расценивает заявление Президента В. Ющенко об инициировании всенародного обсуждения внесения изменений в Конституцию Украины началом конституционного переворота в стране. „Этот конституционный переворот в Украине в День независимости возглавил, а точнее – объявил не кто иной, как сам гарант Конституции – В. Ющенко”, – цитирует Л. Грача пресс-служба нардепа.

По его мнению, заявляя о референдуме, В. Ющенко игнорирует Конституцию и Верховную Раду Украины, так как намерен через собственный указ предложить народу обсудить новый президентский вариант Конституции. Л. Грач отметил, что „указное право” давно не действует, поэтому и расценивает подобное заявление как „начало конституционного переворота”. Он считает, что этот проект Конституции нацелен на укрепление авторитарной власти, т. е. В. Ющенко намерен парламентско-президентскую республику превратить в президентско-парламентскую. При этом, отмечает Л. Грач, права Верховной Рады будут существенно урезаны и „парламентская ветвь власти превратится в формальный придаток к институту Президента”.

Свое отношение к указу Президента В. Ющенко высказали и отечественные эксперты.

Так, директор Киевского института глобальных стратегий **В. Карасев** считает, что Конституция от В. Ющенко – политический, а не правовой проект. „Это и то, с чем можно идти на выборы, и оправдание перед избирателями, что нынешняя несовершенная политическая система не дала ему шанса проявить себя за пять лет у власти”.

В то же время политолог отмечает, что, инициируя всенародное обсуждение предложенных им изменений в Конституцию, Президент преследует несколько целей. „Речь идет не об одной, а о нескольких целях, которые Президент выставляет на осенний, предвыборный, кризисный политический сезон. Первая цель достаточно очевидна и связана с тем, что Президенту необходимо программное лидерство. Речь идет о том, кто будет формировать политическую повестку дня достаточно сложного политического периода. Проблема конституционного устройства – это то, что может задать темп, ритм, тональность всей политической кампании, которая будет совпадать с избирательной, переориентируя внимание людей на проблемы государственного устройства, а не на скандалы и другие, ввевшиеся формы политического процесса в Украине”, – отметил В. Карасев.

Второй момент, по его словам, состоит в том, что конституционные инициативы Президента „обращены „поверх” правящего политического класса, парламентарско-партийных элит, у которых есть достаточно голосов в парламенте, чтобы самим формировать свои конституционные пакты”. „Президент обращается напрямую к людям, к общественности, к тем, кто, разочарован качеством парламентских элит, минуя традиционные, сейчас закупоренные каналы парламентского представительства”, – сказал эксперт.

„Третья цель – смоделировать президентские выборы, как выборы институциональные, как выборы конституционного устройства, а не как критику Президента за мнимую неэффективность нынешнего политического режима. Таким образом, выборы превратятся не в выборы персон, а в выборы модели государства”, – отметил политолог.

По его мнению, расчет В. Ющенко в том, что президентская конституционная активность, лидерство в моделировании политической повестки дня поможет действующему Президенту поднять свой рейтинг, реально претендовать на выход во второй тур президентских выборов. **Директор Института им. Горшенина К. Бондаренко** также считает, что для Президента В. Ющенко вынесение его проекта Конституции на всенародное обсуждение – это просто-напросто избирательная технология. „Я думаю, что будет большой глупостью для других кандидатов каким-то образом реагировать на инициативу Президента. Чем больше они будут реагировать на нее, тем больше будут повышать рейтинг самого Президента. На самом деле лучше для политиков в этой ситуации было бы полностью не замечать Президента, то есть говорить на другие темы, а не на темы, которые задает Президент”, – отметил К. Бондаренко.

Данное мнение разделяют и другие эксперты. В частности, **председатель правления Центра прикладных политических исследований „Пента” В. Фесенко** считает, что обсуждение изменений в Конституцию, предложенных

Президентом В. Ющенко, „пока что будет играть роль предвыборной технологии самого Президента, будет выглядеть как попытка создать образ В. Ющенко как политика, который стремится установить политическую стабильность, навести конституционный порядок и так далее”.

„Но, как и со многими другими своими инициативами, В. Ющенко „засиделся на старте” – с момента обнародования его проекта Конституции до начала всенародного обсуждения прошло уже почти полгода, а политическая повестка дня уже значительно изменилась”, – отметил В. Фесенко.

По его мнению, эффективность политтехнологии, которую пытается использовать Президент, невысока. „По данным соцопросов, конституционные проблемы для рядовых граждан даже не второстепенные, а третьестепенные. Тема изменений в Конституцию во время избирательной кампании в целом задействована будет, многие политики представят конституционное реформирование как инструмент политической стабилизации, но эта тема в политической повестке дня главной явно не станет”, – считает политолог.

В свою очередь **народный депутат И. Богословская** вообще предлагает на два года наложить мораторий на все инициативы, связанные с изменением Конституции Украины. „Конституцию меняют и обсуждают с 2000 г., хотя Основной закон нужно просто выполнять, – прокомментировала И. Богословская подписание Президентом указа о проведении общенационального обсуждения проекта изменений Конституции. – Сейчас народ интересуется не Конституцией, а национальное производство, уровень их доходов, своевременная выплата пенсий, другие насущные проблемы... Поэтому я предлагаю на время забыть о Конституции и сосредоточиться на экономических, образовательных реформах”, – добавила она.

Можно также отметить, и на это обращают внимание многие обозреватели СМИ, что нынешний указ Президента В. Ющенко оказался очень похож на указ Президента Л. Кучмы от 6 марта 2003 г. Совпадает структура документов и формулировки ключевых пунктов; отличаются лишь органы власти, которым поручено контролировать ход всенародного обсуждения, – эти функции перешли от Минюста к Национальному институту стратегических исследований (НИСИ). Кроме того, в указе от 2009 г. отсутствует пункт о финансировании мероприятий, в частности социологических опросов (в 2003 г. финансирование поручалось Кабинету Министров). Впрочем, для проведения всенародного обсуждения нужны небольшие средства, которые СП и НИСИ смогут найти самостоятельно. К примеру, для исследования социологического срез достаточно провести одну волну опроса силами нескольких социологических фирм, считает глава Фонда „Демократические инициативы” И. Бекешкина. „Если брать небольшое количество вопросов, то опрос каждой социологической компании будет стоить порядка 12–14 тыс. долл.”, – проинформировала она.

В целом же многие и политики, и эксперты сходятся во мнении, что в желании Президента вынести свой вариант Конституции на всенародное обсуждение ничего экстраординарного нет. Это формальная демократическая процедура, обычная для цивилизованных стран. (Другое дело, что в украинском

законодательном поле такой процедуры, как „всенародное обсуждение”, нет, оно никак не регламентировано и ни к чему никого не обязывает). Определенное недоумение у них вызывает то, что Президент предпочел провести референдум не год-два назад, когда у него была для этого поддержка в Верховной Раде, а решил сделать это за полгода до окончания собственных полномочий. Отмечается также, что проект Конституции, на обсуждении которого настаивает глава государства, ни единого разу не выносился на суд юристов, ученых и экспертов-конституционалистов.

Ю. Половинчак, канд. іст. наук, старш. наук. співроб.

Початок роботи Верховної Ради: хліба чи видовищ?

1 вересня народні депутати офіційно дали старт політсезону, відкривши чергову сесію Верховної Ради. Утім, відкриття сесії ще не означає початок роботи. Хоча народні обранці окреслили істотний порядок денний на найближчі місяці – понад півтори тисячі питань, робота застопорилася на першому ж з них, причому, судячи з усього, на невизначений термін.

„Камінь спотикання” – все той же: на вимогу Партії регіонів, номером один на порядку денному числився відредагований і доповнений законопроект М. Папієва про підвищення мінімальних зарплат і пенсій. Відсутність голосів для підтримки „регіональної” ініціативи закінчилася стандартно – блокуванням трибуни.

Друга спроба парламенту запрацювати показала такий само результат. 4 вересня, напередодні масштабної зустрічі Прем’єр-міністра з головами сільських і селищних рад, за ініціативою БЮТ було скликано позачергове засідання парламенту. Як і слід було чекати, „коса” бютівського пакета законопроектів, спрямованих на реформування місцевого самоврядування, найшла на „камінь” „регіональної” кампанії під девізом „Допоможи народу – підними соціалку”. У цьому контексті досить висока ймовірність, що вся п’ята сесія проходитиме в „блокадному режимі”.

І справа не в тому, що знайти компроміс неможливо. Ним міг би бути, наприклад, пропонований коаліціонерами варіант врахування підвищення соціальних стандартів у проекті держбюджету наступного року чи інший більш чи менш прийнятний варіант. Утім, зрозуміло, що швидке технічне вирішення питання навряд чи зможе забезпечити стійку і тривалу позитивну увагу до ПР та її лідера.

Логічний ланцюжок „вибори” – „відсутність конструктиву” впадає у вічі, причому так чи інакше безкомпромісність у своїй боротьбі за „долю народу” демонструватимуть практично всі парламентські сили. До того ж, як справедливо відзначив голова правління Центру прикладних політичних досліджень „Пента” В. Фесенко, Верховна Рада і раніше „не зовсім ефективно працювала”. „Ніяких передумов для різкого кардинального

поліпшення роботи на сьогодні не передбачається. Конкуруючі сторони були „заточені” на конфлікт. Плюс, кожна зі сторін зробила свої передвиборні „заготовки” і почала їх просувати. У результаті виник цей глухий кут”, – зазначає він.

Чим закінчиться кампанія з підвищення народного добробуту – покаже час. Варіантів розвитку подій не так уже і багато: повна перемога ПР, хоч це і малоімовірно, хисткий компроміс чи поразка „регіоналів”, яка може призвести до електоральних втрат для їхнього лідера. Для Ю. Тимошенко розвиток подій за останнім сценарієм може бути переведений у додаткові бонуси, зокрема і для ілюстрації виборчої кампанії, яку розкручуватиме „головна працююча Вона” країни. Принциповість „регіоналів”, з одного боку, дуже вже зручно використовувати для підтримки тези: “Її заважають, а вона працює”. З іншого – багато недоліків роботи Кабміну можна списати на бездіяльність і безвідповідальність народних обранців.

При цьому для прийняття потрібних рішень БЮТ планує скликати позачергові сесії парламенту. Про це Ю. Тимошенко заявила на установчому з’їзді Всеукраїнської асоціації сільських і селищних рад. Як коаліціонери, що можуть розраховувати на кількість голосів часом навіть меншу ніж „упритик”, справляться з цим завданням, і що заважатиме „регіоналам” блокувати роботу позачергових сесій – питання, відповіді на які ми отримаємо найближчим часом.

Поки що ж недієздатність ВР активізувала розмови про можливість її розпуску. Не втримався навіть спікер парламенту В. Литвин: „Верховна Рада має працювати. Вважаєте інакше, сліпо йдете за вказівками, давайте приймемо рішення про припинення її діяльності через саморозпуск. Відтак, припинимо знуцання над країною і над людьми. Принаймні це буде чесно”, – закликав він депутатів.

Тему підхопив, чого і варто було очікувати, Президент. „Непрацюючий парламент країні не потрібен. Це занадто дороге шоу, яке влаштовується двома силами. Вийти чесно з цієї гри можна першим способом – це саморозпуск Верховної Ради. Це те, що відповідає чинній Конституції, і ми ще до виборів могли б змінити цю ситуацію і прийти до працездатного парламенту. Друге – це вихід з коаліції будь-якої з політичних сил, яка насмілиться на себе взяти відповідальність за той ганебний процес, який йде в українському парламенті”, – заявив В. Ющенко в ефірі телеканалу „Інтер”.

Він також зазначив, що “у Президента зараз немає підстав для розпуску парламенту. Є конфлікт, який лежить на плечах Прем’єр-міністра і тих політичних сил, які оголосили про створення коаліції більшості, якої немає”.

Не виключено, що однією з причин повернення Президента до ідеї розпуску ВР можуть бути особисті побоювання В. Ющенка щодо можливого об’єднання зусиль Партії регіонів та БЮТ. Відповідні мотиви звучать у його останніх заявах про можливу узурпацію влади після президентських виборів і про те, що сьогоднішня криза в парламенті – “інтриги двох сил”, чи швидше – “інтриги двох людей”.

Але аналітики щодо такої перспективи мають суттєві сумніви. Так, провідний експерт політико-правових програм Центру Разумкова О. Литвиненко зауважує, що найближчі півроку парламент не наважиться переформатовувати чинну коаліцію, позаяк лідери двох найбільших фракцій, які могли б створити нове об'єднання, на президентських виборах будуть основними конкурентами.

Сумнівні водночас і перспективи інших серйозних зрушень у ситуації навколо парламенту. Зокрема, і від розмов до реального розпуску Верховної Ради далеко. Реалізація такого сценарію – дуже сумнівна. По-перше, це досить складна і тривала процедура, що актуалізує низку правових колізій і ситуацію швидше ускладнить, ніж стане виходом з глухого кута. „Правового механізму наразі не існує”, – визначає перспективи ідеї розпуску парламенту спікер. Власне, те, що, попри всі емоційні оцінки, В. Литвин не буде у цьому питанні союзником Президента і не сприятиме ні розпуску, ні саморозпуску парламенту, було зрозуміло, хоча б тому, що йому як кандидату на президентських виборах занадто вигідна така зручна площадка для старту, якою сьогодні є крісло спікера.

Цей висновок, до речі, стосується всіх ключових політичних гравців, які не зацікавлені в розпуску Верховної Ради: навряд чи їм вигідно позбавлятися такої високої трибуни для своїх передвиборних кампаній.

Отже, за висновками оглядачів, оскільки Конституція забороняє Президенту розпускати ВР за півроку до президентських виборів, ліквідація парламенту нинішньої каденції можлива лише шляхом саморозпуску (до речі, повертаючись до проблеми правових колізій, у Конституції відповідна норма не передбачена, хоча і прямої заборони нема). Та навіть якщо не брати до уваги юридичні аспекти, великого бажання „саморозпуститися” не демонструє жодна фракція. Навіть Партія регіонів, що почала розвивати тему розпуску парламенту та одночасних президентських і парламентських виборів ще наприкінці минулого року, схоже, реального бажання розпустити ВР не має. Непрямо це підтвердив і „регіонал” А. Кінах в ефірі програми „Я так думаю” з А. Безулик 3 вересня. Він повідомив, що Партія регіонів не виробила офіційної позиції щодо питання розпуску/саморозпуску ВР.

Загалом же „розпуск потрібний тільки В. Ющенку, але він хоче і не може”, резюмує політолог М. Погребинський.

Утім, можливий і інший варіант розвитку подій, який передбачає фактично неробочий парламент без складної процедури розпуску. Цікавий варіант виходу із передвиборного ступору запропонував віце-спікер М. Томенко (БЮТ). Він рекомендує депутатам узяти відпустку за власний рахунок з 19 жовтня 2009 р. до 15 січня 2010 р. Відповідний проект постанови М. Томенка зареєстрований у Верховній Раді. Крім того, проектом постанови пропонується внести зміни до календарного плану проведення п'ятої сесії парламенту. Зокрема, передбачити з 19 жовтня 2009 р. до 15 січня 2010 р. роботу депутатів з виборцями в округах.

Постанову пропонується ухвалити „з метою недопущення використання парламенту для проведення передвиборної агітації та враховуючи складну соціально-економічну ситуацію у державі”.

Оглядачі не виключають, що фракції БЮТ і ПР підтримають проект постанови про роботу парламенту з виборцями в період кампанії з виборів Президента – рішення про депутатські канікули вигідне обом найбільшим фракціям у парламенті. У результаті можливого компромісу Партія регіонів позбавляється негативного деструктивного іміджу, адже у випадку подальшої блокади трибуни парламенту „спікери” БЮТ будуть усе частіше говорити про те, що блокадні дії „біло-синіх” руйнують економіку і що депутати просто прогулюють роботу. При цьому відмовитися від гри на соціальному популістському полі „регіонали” також не можуть, оскільки вже зробили багато кроків у цьому напрямі і відмова від вимог виглядатиме як здача інтересів електорату. Парламентська ж відпустка – цілком прийнятний спосіб „зберегти обличчя”.

БЮТ, і в першу чергу Ю. Тимошенко, у свою чергу, вигідна ситуація, коли кількість працюючих інститутів у державі буде зведена до мінімуму. За такого розкладу теза: „Вона працює, поки всі відпочивають” заграє новими фарбами і буде підкріплена реальною інформаційною картинкою. Окрім цього, Ю. Тимошенко позбавляється від проблем ВР, зможе акумулювати сили у напрямі передвиборної кампанії і, головне, отримує карт-бланш у роботі Кабінету Міністрів. Уже апробована практика заміщення прийняття законів постановами Кабміну набуде повної інформаційної та PR-підтримки, оскільки приймати законодавчі акти де-факто не буде кому.

У випадку реалізації такого сценарію ПР і БЮТ отримують ще і додатковий бонус: завдають удару по позиціям В. Литвина як одного з конкурентів на майбутніх президентських виборах. Із втратою спікером основної інформаційної і PR-площадки з’являється можливість попрацювати на його електоральному полі, хай і не надто широкому, але принцип „з противників по відсотку” обіцяє бути надзвичайно актуальним у цьому політичному сезоні.

Зі свого боку, експерт Інституту зовнішньої політики Дипломатичної академії при МЗС України О. Палій зауважує, що Партія регіонів та БЮТ на сьогодні практично вирішили всі цікаві для себе справи. Вони, наприклад, затвердили новий закон про вибори Президента, розділили між собою кошти на вибори – 10 млрд грн під приводом Євро-2012. „Ключові питання команди Ю. Тимошенко та В. Януковича вирішили і, власне кажучи, більше їм турбуватися немає про що, ось вони й починають працювати в режимі виборчої кампанії”, – резюмує він.

Водночас перспективи підтримки ініціативи М. Томенка залишаються гіпотетичними, особливо з огляду на те, що його пропозиція отримала досить різкі оцінки з боку депутатів практично усіх фракцій. Отже, швидше за все, що Верховна Рада „працюватиме” так, як „працювала” донині, орієнту- ючись головним чином на виборчу кампанію.

Проте навіть у парламенті, що функціонуватиме у робочому режимі, заручниками президентських амбіцій політиків може стати ціла низка важливих і необхідних для держави законопроектів, і найближчим часом, якщо уряд виконає обіцянку і затвердить проект Держбюджету на 2010 р. 12 вересня та

внесе проект бюджету до Верховної Ради до 15 вересня, громадськості гарантовані чергові „бюджетні бої”. Так, директор програм політичного аналізу і безпеки Міжнародного центру перспективних досліджень В. Чумак прогнозує, що ухвалення бюджету на 2010 р. буде „особливо гострим”, оскільки різні політичні сили використовуватимуть його як PR-технологію. „Ми розуміємо, що уряд не може врахувати ті стандарти, які пропонуються різними політсилами. Крім того, бюджет – це розподіл реальних, живих коштів, на які житиме країна і на які відкрито або завуальовано буде проводитися передвиборна кампанія”, – зазначає експерт. При цьому він наголошує, що слід враховувати “вигідність” для Ю. Тимошенко практики регулювання бюджету у ручному режимі.

У свою чергу, президент Центру соціальних досліджень „Софія” А. Єрмолаєв справедливо нагадує, що до бюджету є претензії і у опозиції, і у МВФ. „Міжнародний фонд як утримувач боргів вимагає певного підходу до реформ, зокрема до реформи сектору енергії, підвищення цін, мінімізації державного втручання. Опозиція вимагає, навпаки, політики нових соціальних стандартів, враховуючи втрати населення в умовах кризи, і підтримання реального сектору. А уряд поводить себе як великий бухгалтер, який не знає, де взяти гроші”, – зазначає він.

При цьому варто очікувати, що періодично депутати голосуватимуть за окремі лобістські питання. Будівельники вже „пробили” свої інтереси – уряд активно викупляє і роздає квартири. Можливо, свого доб’ються енергетики, частково обіцянки отримали вугільники.

Як би там не було, громадськості гарантована нова серія „видовищ” у виконанні парламентарів. Головне – щоб країна при цьому не залишилася без „хліба”.

Н. Тарасенко, мол. наук. співроб.

Украинская металлургия сегодня: основные тенденции развития отрасли

Украинская металлургия оказалась отраслью, которая больше других пострадала от мирового финансового кризиса. В августе-сентябре 2008 г. спрос и цены на металлопродукцию существенно снизились из-за кризиса в строительной отрасли, а в ноябре-декабре 2008 г. – в связи с сокращением производства в сфере автомобилестроения.

В 2009 г. аналитики предрекали дальнейшее ухудшение ситуации, но, как показывает действительность, эти прогнозы оказались ошибочными. Согласно информации, активно тиражируемой украинскими СМИ, предприятия горно-металлургического комплекса Украины постепенно начинают выходить из кризиса. С этим согласны и эксперты отрасли, которые утверждают, что украинские металлурги четвертый месяц подряд наращивают объемы производства стали. По оперативным данным, в июле металлургические предприятия Украины произвели 2,71 млн т жидкой стали, что на 16% больше,

чем месяцем ранее, сообщило отраслевое агентство “Металл Курьер”. И хотя по итогам января – июля металлурги выплавляли стали на 34% меньше, чем за аналогичный период прошлого года, в Украине наблюдается тенденция ежемесячного наращивания объемов производства. Так, в январе 2009 г. было выплавлено 2,12 млн т стали, в феврале – 2,32 млн т, в марте – 2,38, апреле – 2,14, мае – 2,34, июне – 2,3, июле – 2,71 млн т.

“Кроме того, практически всем металлургическим предприятиям удалось обеспечить портфель заказов вплоть до октября, что дает основания говорить о постепенном выходе отрасли из кризиса”, – отмечает эксперт госпредприятия “Укрпромвнешэкспертиза” О. Гнитецкий. По данным компании, на конец июля мощности украинских сталепроизводителей были загружены на 65,5% против чуть более 50% в начале года.

На сегодня уровень загрузки мощностей металлургических предприятий в Украине выше, чем на предприятиях в США, Евросоюзе и Японии, заявил заместитель министра промышленной политики С. Грищенко. По его словам, если анализировать уровень загрузки мощностей металлургических предприятий по показателям первых пяти дней августа, то уровень загрузки мощностей по выплавке стали увеличился до 68%. „Это на сегодня больше, чем показатели в США, которые составляют 48%, в Европейском союзе, где загрузка 49%, и Японии, где уровень загрузки мощностей – 55%”, – сказал С. Грищенко. Он отметил также увеличение среднесуточного производства: так, в июле этот показатель по прокату составил 77,6%, тогда как в июне – только 69,7%.

Как отмечают эксперты, Украине удалось улучшить свои позиции благодаря тому, что отечественные производители прежде всего ориентированы на экспорт в страны Ближнего Востока и Азии. Крупнейшие же производители США и стран Европы работают на внутренний рынок, на котором основными потребителями являются автопроизводители. Однако спрос со стороны автопрома в этом году был самым низким среди всех потребителей металлопродукции.

В США и странах Европы рекордное падение объемов производства стали по сравнению с прошлым годом было зафиксировано в мае. Так, производственные показатели американских сталеваров упали почти на 50%. А немецких, которые всегда держали вторую позицию в Европе по объемам производства, – на 46,3%. Украина же в мае потеряла 36,8% объемов стали по сравнению с маем прошлого года. По итогам работы металлургических предприятий в июле 2009 г. Украина сократила производство стали на 27,7% по сравнению с июлем 2008 г. и сохранила восьмое место в рейтинге 66 стран – основных мировых производителей этой продукции, составленном Всемирной ассоциацией производителей стали. В первую десятку стран-производителей по итогам июля вошли Китай, Япония, Россия, США, Индия, Южная Корея, Германия, Украина, Бразилия и Турция.

Эксперты отмечают, что европейские и американские металлургические предприятия ориентированы на производство готовой продукции с высокой добавочной стоимостью. Это позволяет им сохранять рентабельность и в условиях

минимальных объемов производства. „Экспорт же украинских полуфабрикатов на рынки Ближнего Востока и Азии позволяет нашим производителям поддерживать производство, однако их рентабельность остается минимальной” – считает аналитик инвестиционной компании Astrum Investment Management Ю. Рыжков.

Сегодня среди мировых лидеров-сталеваров только две страны продолжают наращивать объемы производства. Самые высокие темпы роста показывают индийские компании. Объемы производства стали в Индии в мае выросли на 9,3% по сравнению с аналогичным периодом прошлого года и продолжают расти дальше. Этот показатель позволил индусам догнать Россию, которая сегодня занимает третье место среди мировых производителей стали. При этом майские показатели самой России упали на 31,2% по сравнению с маем 2008 г.

Еще одной страной, показавшей положительную динамику в мае, стал Китай. Производство стали в этом месяце здесь выросло на 1% по сравнению с аналогичным периодом 2008 г. По словам аналитика инвестиционной компании Phoenix Capital Е. Дубогрыза, на сталеваров этих стран кризис не повлиял благодаря государственным программам, которые предусматривают поддержку предприятий, потребляющих металлопродукцию, и развитие инфраструктурных объектов. Однако, себестоимость их металла на порядок выше, чем украинского, поскольку китайским сталелитейным компаниям не удалось вовремя заключить долгосрочные контракты на поставку железной руды и Китай вынужден закупать сырье на оптовом рынке. Это привело к росту оптовых цен и увеличению издержек китайских производителей, сделав одновременно рентабельным экспорт металла из Украины.

В целом на мировых металлорынках продолжается медленный рост цен, во многом связанный с истощением складских запасов. В связи с этим производители постепенно возвращают в строй ранее приостановленные мощности. К примеру, запуск домен, остановленных с началом кризиса, выполняли компании Riva (Италия), подразделение ArcelorMittal в США, Nippon Steel (Япония). Вновь работает одна из электродуговых печей на заводе Okayama компании Tokyo Steel. Продолжает расти и китайское металлопроизводство: по результатам июля-2009 средневзвешенная выплавка стали здесь достигла 1,65 млн т/день (что эквивалентно около 600 млн т/год). В то же время Лакшми Миттал отмечает, что для возвращения к докризисному уровню загрузки мощностей металлургам понадобится не менее нескольких лет.

Анализируя причины нынешней тенденции улучшения ситуации в украинской металлургии, директор государственного предприятия „Укрпромвнешэкспертиза” В. Власюк отмечает, что улучшение ситуации в украинской металлургической отрасли во многом является следствием общемировой тенденции, поскольку украинская металлургия серьезно интегрирована в мировой рынок, а сейчас улучшение ситуации наблюдается во всех странах, которые производят и потребляют сталь. Основная причина такого улучшения состоит в том, что начали действовать программы

стимулирования экономического развития и спроса на сталь, которые были запущены в ряде стран, прежде всего в США, Китае и Европе. „Если в первой половине этого года эти программы согласовывались, изыскивались средства, то сейчас финансы реально пошли в экономику, началось движение, реализация инфраструктурных проектов, началось потребление стали”, – отметил он.

В. Власюк обращает внимание на то, что, начиная со второй половины года, улучшились экономические показатели в целом, что тоже оказало положительное влияние на потребление стали. При этом эксперт напомнил, что кризис начался не в металлургической отрасли, а в тех отраслях, которые были потребителями металла, в частности, в строительстве. „Поэтому выход нашей металлургии из сложившейся ситуации происходит в контексте выхода мировой металлургии”, – подчеркнул он.

По словам эксперта, возрождение отечественной металлургии произошло в значительной степени благодаря действиям украинского правительства, поддержавшего украинскую металлургическую промышленность, подписав Меморандум о взаимопонимании с предприятиями горно-металлургического комплекса, профсоюзами и профильными производственными объединениями. Документ, в частности, предполагает мораторий на повышение тарифов на грузовые ж/д перевозки, сдерживание цен на коксующийся уголь, снятие для металлургов и химиков целевой надбавки на природный газ, а также фиксацию стоимости электроэнергии на уровне 1 ноября 2008 г. В свою очередь, Кабмин потребовал от участников рынка снизить цены на продукцию ГМК на внутреннем рынке, в частности, для „Укрзалізниці”. По данным Минэкономики, с того времени за счет преференций предприятия сэкономили свыше 1,2 млрд грн.

Говоря об эффективности действий правительства для поддержки металлургов в условиях кризиса, В. Власюк отметил, что были предприняты меры в двух направлениях: по снижению себестоимости продукции и созданию внутреннего спроса на сталь.

Что касается снижения себестоимости, то эти действия, по мнению эксперта, были достаточно эффективными. К настоящему моменту себестоимость металлопроизводства в нашей стране – по сравнению с 2008 г. – значительно снизилась. Например, если до кризиса стоимость выпуска заготовки находилась на уровне 585 долл./т, то к августу-2009 упала более чем вдвое, до 255 долл./т – ниже, чем в Китае и Турции. По стали сегодня данный показатель минимален в России – 200-210 долл./т, на втором месте Украина с 255 долл./т, затем – Китай (330 долл./т) и Турция (370 долл./т).

По словам В. Власюка, снижение себестоимости украинского металла произошло, в первую очередь, за счет снижения стоимости железорудного сырья и кокса, а также предпринятых Кабмином мер по сдерживанию роста стоимости тарифов на железнодорожные перевозки и природного газа.

“В частности, меры правительства способствовали возобновлению производства и формированию портфеля заказов в очень сложные для отрасли месяцы”, – констатировал В. Власюк. По его мнению, снижение себестоимости

украинской метпродукции обусловило высокую загрузку украинских метпредприятий.

Однако, как он считает, из-за слишком больших экспортных амбиций отечественные металлурги не уделили должного внимания развитию внутреннего спроса на металлопродукцию, хотя рынок Украины, по подсчетам В. Власюка, обладает большим потенциалом, чем внешние рынки. В то время как за шесть месяцев 2009 г. украинские металлургические предприятия экспортировали проката на 4,8 млрд долл., потребление на внутреннем рынке уменьшилось на 60%, констатирует он. По мнению В. Власюка, в развитии внутреннего рынка можно достичь гораздо больших успехов: „У нас в жилищно-коммунальном хозяйстве изношенность труб составляет около 70 млн т. То есть 70 млн стальных труб в Украине должны быть заменены. Вот какой рынок лежит перед нами!”

Представители меткомпаний утверждают, что Меморандум и связанные с ним льготы позволили отечественным металлургам не только частично сохранить конкурентоспособность, но и вернуться на такие крупные рынки, как, к примеру, Китай. Как сообщил руководитель департамента по вопросам металлургического комплекса Центра госвнешинформ В. Пиковский, в январе-июне выросли поставки готового проката в Китай с 11 до 977 тыс. т, по сравнению с аналогичным периодом прошлого года. Вместе с тем за указанный период поставки готового проката на внутренний рынок уменьшились с 6,115 до 2,556 млн т, в страны Америки – на 27,6% – до 500 тыс. т, в страны Ближнего Востока на 10,4% – до 2,863 млн т, в страны ЕС на 50,8% – до 1,428 млн т.

При этом нельзя не отметить, что с начала 2009 г. в структуре отечественного металлоэкспорта выросла доля продукции низкой степени переработки. По данным Кабмина, в мае 2009 г. экспорт квадратной заготовки достиг 780 тыс. т, или 36,6% в общей структуре экспорта металлургических товаров, а товарного чугуна – 150 тыс. т (7%). Также вырос экспорт ферросплавов и лома черных металлов. Таким образом, Украина и далее превращается в поставщика металлургических полуфабрикатов для всего мира, хотя при желании могла бы экспортировать непосредственно изделия из них. Все это привело к сокращению как натуральных объемов, так и общей стоимости экспорта. К тому же, производство полуфабрикатов – это самое энергоемкое и самое экологически грязное производство.

По консолидированному мнению операторов, украинским металлургам удастся удерживать позиции на внешних рынках, прежде всего благодаря послаблениям, связанным с Меморандумом, и дешевой гривне. Что же касается себестоимости, то аналитики центра „Госвнешинформ” приводят пример квадратной заготовки: в Украине себестоимость ее выпуска – менее 300 долл./т, тогда как у целого ряда китайских производителей – заметно выше. А на турецких метпредприятиях – и того больше. С другой стороны, в России данный показатель лишь немного превышает 200 долл./т, в первую очередь, за счет более дешевых энергоресурсов.

Что касается других конкурентных преимуществ украинской металлопродукции, то, по словам директора по стратегии и инвестициям „Метинвест Холдинга” А. Большакова, это: 1) географическая близость метпредприятий к источникам сырья, 2) относительно недорогие ресурсы производства (кроме сырья, это энергоресурсы, рабочая сила), 3) близость к таким важным регионам потребления, как страны ЕС, СНГ, Ближний Восток, Северная Африка.

Вместе с тем, говорит эксперт, энергоносители в последнее время только дорожали. Кроме того, важнейший недостаток черной металлургии Украины – это устаревшие (в большинстве своем) технологии и оборудование. Задолго до кризиса металлургические холдинги страны начали модернизацию и техперевооружение своих мощностей, однако этих усилий по-прежнему недостаточно для выхода на современный высокотехнологичный уровень. Результат – отечественная металлопродукция продается в развитые страны мира почти исключительно как полуфабрикат. Не говоря уже о том, что за счет высокой ресурсоемкости украинских металлопроизводств сами же их владельцы несут повышенные затраты. Кроме того, добываемые в Украине коксующиеся угли и железные руды ввиду низких качественных характеристик требуют серьезного дополнительного обогащения – в то время как РФ или Бразилия имеют естественно богатые залежи металлургического сырья.

По словам заместителя министра промышленной политики С. Грищенко, чтобы сохранить свои позиции в мировом металлургическом производстве, нашей стране нужно много внимания уделять модернизации предприятий, оборудования которых – настоящие ветераны промышленности. Средний возраст оборудования обжимного производства – 55 лет, сортового проката – 51 год, листопрокатного – 46 лет.

Кроме того, по мнению С. Грищенко, новые проблемы для Украины может создать тот факт, что до 2011 г., по прогнозам экспертов, мировые мощности по выплавке стали увеличатся на 235 млн т в год. „Сейчас этот показатель составляет 1 млрд 723 млн т, а прогнозируется, что до 2011 г. он вырастет почти до 2 млрд”, – отметил заместитель министра промышленной политики. С. Грищенко прогнозирует, что мы столкнемся с проблемой, связанной с перепроизводством стали.

Директор по внешнеэкономической деятельности и сбыту продукции “Донецкстали” В. Хилько также не исключает, что увеличение объемов производства стали в Украине и России создаст профицит предложения на рынке Китая, что, в свою очередь, может его обрушить. Поэтому вскоре рост рынка металла вновь может смениться спадом.

„До сих пор нет существенного роста реального потребления стали, то есть спроса, вызванного металлопотребляющими секторами, – уточняет аналитик ИК “Тройка Диалог Украина” А. Мартыненко. – Однако есть надежда на незначительное повышение реального спроса в IV квартале благодаря ожидаемому увеличению финансирования реальных секторов”.

И все же металлургам Украины удастся не только удерживать старые, но и развивать новые экспортные направления. Так, кроме указанного выше

возобновления поставок в Китай, весной наметилась тенденция активизации экспорта и на быстрорастущий рынок Индии. Если отечественным металлотрейдерам удастся закрепиться на рынках этих двух активно развивающихся стран, то традиционные внешние каналы сбыта (Ближний Восток, страны СНГ) будут существенно дополнены и дифференцированы.

Кроме того, остаются активными и поставки в Северную Африку, особенно в Египет (+12% металлоэкспорта за 5 месяцев 2009 г. в сравнении с январем-маем 2008 г.). Активизировался спрос и на Ближнем Востоке, где потребление металлопродукции по итогам года даже может сравниться с показателями 2008 г.

Впрочем, помешать стабилизации и увеличению экспорта могут защитные меры крупных стран-металлопотребителей против ввоза украинской продукции. Так, весной активно обсуждались протекционистские действия китайских властей, а сейчас к этому крайне нежелательному для Украины процессу может подключиться и Индия. Эксперты полагают, что продление „меморандумного” постановления заметно усилило вероятность мер против поставок из нашей страны. В конечном счете, вероятно, придется выбирать, что принесет отрасли больше пользы – Меморандум или перспективное развитие динамичных экспортных направлений. Заместитель министра экономики М. Поживанов считает, что защитные меры, направленные против украинского металлоэкспорта, могут быть спровоцированы и заметно заниженными ценами на экспортируемую продукцию. Так, сегодня цены в Украине в среднем на 30% выше, чем при экспорте. Сочетание этих двух факторов риска может иметь для металлургов достаточно неприятный внешерыночный эффект.

Также специалисты „Госвнешинформа” констатируют, что в числе главных угроз для металлоэкспорта из Украины – ожидаемое с конца августа и на протяжении сентября затишье спроса, связанное с наступлением мусульманского поста Рамадан, который начался в конце августа и продлится до конца сентября. К тому же, по мнению аналитиков, цена металла, скорее всего, не будет расти, поскольку она уже сейчас завышена спекулянтами. Как только азиатские металлотрейдеры полностью заполнят склады продукцией, цены на сталь снизятся примерно на 10%.

По данным ИНГ Банк Украина, до конца года спрос на сталь на мировом рынке будет нестабильным. Продажи металла этой осенью будут напрямую зависеть от конъюнктуры на финансовых рынках США, Китая и Японии как главных кредиторов крупнейших западных строительных и машиностроительных компаний. Если банки в этих странах начнут активно финансировать инфраструктурные проекты, а также машиностроение, то спрос, а значит, и цены на мировом рынке вырастут. Однако из-за продолжающегося в мире финансового кризиса резкое возобновление глобального строительства маловероятно.

При этом ожидаемая девальвация гривни не поможет украинским металлургам нарастить рентабельность производства: хотя львиную часть сырья отечественные сталевары закупают в Украине, цены на такую

продукцию привязаны к курсу доллара, а потому с ростом стоимости американской валюты они также увеличатся.

В конечном счете, резюмируют эксперты, вторая половина года для украинской металлургии будет более успешной, чем первая. Украинские металлургические предприятия получают прибыль по итогам второго полугодия 2009 г. и года в целом, считает аналитик инвестиционной компании Astrum Investment Management Ю. Рыжков. Он отметил, что ранее крупнейшие металлургические компании Украины, такие, как Мариупольский меткомбинат им. Ильича и ArcelorMittal Кривой Рог, объявили о выходе на положительную рентабельность в июле 2009 г. благодаря увеличению использования производственных мощностей до 60%-65% и роста экспортных цен на стальной прокат. Учитывая планы украинских метпредприятий по увеличению производства стали в августе и сентябре, украинская металлургия в среднем покажет коэффициент использования производственных мощностей на уровне 67% до конца 2009 г., что должно позволить отрасли закончить с прибылью второе полугодие 2009 г. и 2009 г. в целом, считает Ю. Рыжков.

Положительные тенденции сохранятся также и в связи с продлением до конца года срока действия Меморандума Кабмина с предприятиями горно-металлургического комплекса, предусматривающего преференции этой отрасли. Об этом заявила Премьер-министр Украины Ю. Тимошенко. По словам Ю. Тимошенко, преференции предприятиям будут даваться при соблюдении ряда условий. В частности, предприятия ГМК должны продавать металлургическую продукцию на внутреннем рынке по ценам не выше экспортных. "Потому что сложилась странная ситуация, когда правительство дает антикризисные льготы и преференции предприятиям горно-металлургического комплекса, а горно-металлургический комплекс на внутренний рынок продает металлопродукцию иногда в два и три раза выше экспортных цен, разрушая при этом строительную отрасль, отрасль машиностроения и создавая в этих отраслях искусственный кризис", – отметила Премьер-министр.

В то же время Ю. Тимошенко уверена, что к концу года украинская металлургия возобновит докризисные объемы производства. По ее словам, в июле по сравнению с июнем металлургические предприятия на 17% увеличили производство чугуна, более чем на 20% – стали и проката. Рост наблюдается и в смежных отраслях. В прошлом месяце на 17% расширилась добыча железной руды и на 16% – производство транспортных средств.

"По всем направлениям металлургической промышленности идет уверенный и достаточно динамичный рост. Есть все надежды на то, что к концу года мы сможем восстановить объемы металлургического производства. И это, безусловно, и валютный баланс страны, и объемы производства", – констатирует глава правительства.

В "Металлургиипроме" прогнозируют на сентябрь дальнейшее оживление производства: по чугуну – до 2,465 млн т, по стали – до 2,85 млн т, по прокату – до 2,52 млн т. Для обеспечения таких итогов первого месяца осени понадобится примерно 440 тыс. т аглоруды, 1,425 млн т железорудного концентрата, 95 тыс.

т агломерата, 1,280 млн т окатышей, 744 тыс. т известняков, 1,335 млн т металлургического кокса и 480 тыс. т металлолома. Предполагается, что практически все необходимое ЖРС будет отечественным, оценка импорта на сентябрь – 15 тыс. т окатышей и 115 тыс. т концентрата.

В целом в 2009 г. ожидается спад украинского металлопроизводства относительно минувшего года примерно на 20%: проката – до 25,101 млн т, чугуна – до 24,675 млн т, стали – до 28,023 млн т. При этом II полугодие может стать заметно более благоприятным – снова-таки, несмотря на ожидания новой кризисной волны. Среди причин позитива – летнее оживление спроса, оказавшееся достаточно стабильным.

В более же далекой перспективе прогнозируется увеличение глобальной выплавки стали по сравнению с сегодняшним днем на 235 млн т, почти до 2 млрд т. А это, по мнению руководителей Министерства промышленной политики Украины, создает большой риск нового крупного перепроизводства. Значит, все ближайшие годы отечественным металлургам придется вести бескомпромиссную агрессивную рыночную борьбу за потребителя, параллельно по максимуму "выжимая" из себя средства на коренную реконструкцию мощностей. Пока, к сожалению, почти все проекты модернизации заморожены, поскольку операторы уделяют намного больше внимания переделу владений. Так, в августе стало известно, что российский метхолдинг "Эстар" В. Варшавского будет вынужден избавиться от своего недавнего приобретения в Украине – бывшего завода "Истил", переименованного в Донецкий электрометаллургический завод. Предполагается, что новым собственником может стать либо группа "Альфа-банка" (Россия), либо прежний владелец, собственно пакистанский холдинг "Истил". Его владелец М. Захур уже успел подтвердить реальность "обратной" сделки. Распространенным также остается мнение, что в ходе кризиса слабо обеспеченные сырьем меткомпании страны – Индустриальный союз Донбасса, "Запорожсталь", Мариупольский меткомбинат им. Ильича – могут быть поглощены. Такой прогноз частично подтверждается и недавней продажей активов "Запорожстали" со стороны ключевых акционеров.

Вместе с тем существует и альтернативная точка зрения, по которой до завершения кризиса (примерно до конца 2010 г.) никто не успеет "съесть" ни одно из названных крупных объединений. Причина – дефицит свободных ресурсов, а также замедленный выход из кризиса. И вполне возможно, что к 2011 г. металлургия Украины подойдет примерно в том же виде, в каком покинула 2008 г. Слияний и поглощений в 2009 г. в ГМК не будет. Такое мнение журналистам высказал старший аналитик инвестиционно-финансовой группы "Сократ" Д. Хорошун. "Ни Мариупольский меткомбинат им. Ильича, ни заводы "Индустриального союза Донбасса", работающие на чужом сырье, не будут продаваться в этом году. "Запорожсталь" тоже этот год сможет продержаться. Хотя ее потом могут продать, потому что там для модернизации производства нужны очень большие инвестиции. Также создается впечатление, что для российского "Евраз", купившего металлургические активы "Привата" в Украине, они теперь как бы лишние. У меня есть ощущение, что на заводе им.

Петровського (г. Днепропетровск) они хотят закрыть все, оставив только прокатное производство. Раньше так было сделано на Макеевском метзаводе”, – сказал он.

При этом Д. Хорошун предположил, что донецкий “Метинвест-холдинг” сейчас не заинтересован в приобретении заводов, подконтрольных ИСД. “Тогда они столкнутся с проблемами антимонопольного законодательства” – пояснил он. Вместе с тем Д. Хорошун отметил, что считает вероятной продажу польского меткомбината ISD-Huta Czestochowa, в настоящее время принадлежащего ИСД.

Эксперт также высказал мнение, что украинские метпредприятия сохранят инвестиционную привлекательность. По его словам, определяющими факторами здесь являются наличие собственной сырьевой базы и удобная логистика. Поэтому Украина и далее будет входить в число ведущих мировых производителей стали, а ГМК останется базисом отечественной экономики и после кризиса. Хозяева метпредприятий будут вынуждены модернизировать мощности, что сделает бизнес меткомпаний намного эффективнее. Это значит, что украинская металлургия наконец-то „повзрослеет” и будет менее зависима от искусственно занижаемых цен на производственные ресурсы, грузотранзита, а структура экспорта будет перераспределяться в пользу активно растущих мировых рынков.

В об’єктиві - регіон

А. Потіха, наук. співроб.

Політична активність у Криму на старті виборчої кампанії

Крим завжди привертав увагу експертів своєю політичною активністю, а напередодні виборчої кампанії інтерес до цього регіону зростає. Як відзначають експерти, діюча українська влада не має значної підтримки в АРК. Натомість проросійські сили постійно намагаються про себе заявити. Вони проводять різноманітні акції спрямовані проти української влади. Зокрема, під час святкування Дня незалежності України ці сили в черговий раз заявили про себе. Разом з тим ряд організацій провели заходи в підтримку української державності.

Як відзначають експерти, до Дня незалежності України в Криму відношення двояке. Для одних це велике свято, для інших – день трауру. Ймовірно, для того щоб уникнути сутичок і конфліктів, організатори заходів на честь цього дня провели свої акції в один і той же час, але в різних місцях Сімферополя.

Українські націоналісти в Криму відзначили День незалежності України мітингом і концертом. Захід відбувся в Сімферополі перед пам’ятником Т. Шевченка і зібрав близько 150 осіб. На ньому були присутні представники республіканських організацій партії УРП „Собор”, Народного руху України,

Української народної партії (УНП), Конгресу українських націоналістів і інших громадських організацій. Учасники акції тримали в руках прапори України, Організації українських націоналістів – Української повстанської армії (ОУН-УПА) і своїх партій. Перед присутніми виступили перший заступник постійного представника Президента України в Криму В. Пробий-Голова, депутат Верховної Ради Криму, глава кримської організації Народного руху України Л. Пілунський, депутат України, перший заступник голови меджлису кримськотатарського народу Р. Чубаров, священники УПЦ Київського патріархату і Української греко-католицької церкви.

Організатор заходу, глава української громади Криму В. Хмеловський зазначив: „Наша місія в Криму – укріплювати українську державність. Все для цього ми робимо, і це свято підтверджує нашу позицію. Діти і молодь підтримують День незалежності України, добре вчаться, слухають батьків, і все у нас буде добре”.

За словами єпископа Сімферопольського і Кримського Климента, Українська православна церква Київського патріархату і Українська греко-католицька церква є основою духовності України. „Ми молитимемося, щоб Господь Бог поблагословив кожного з нас, щоб наша Україна процвітала, ставала великою і міцною державою”, – зазначив він.

Також у торжествах брали участь представники кримських татар під своїми прапорами, не забуваючи і про свої цілі. А. Егизов з Міжнародної громадської організації „Бізім Кирым” відзначив, що в Україні повинно бути відновлено право кримських татар на свою державність.

У свою чергу депутат-рухівець Л. Пілунський відзначив, що День незалежності України – це велике свято. „Багато сторіч українці прагнули своєї державності. Сьогодні нашій країні 18 років. Вона повнолітня, вона є, і ніхто з цим нічого не зробить. Щоб нам вороги не говорили, ми гордимся своєю країною”, – запевнив депутат.

Разом з тим він дав негативну оцінку діям опонентів, які в цей час проводили свої акції. Л. Пілунський назвав опонентів провокаторами і зажадав позбавити статусу держслужбовця С. Цекова, О. Родівілова за організацію антидержавницьких заходів. „Вони повинні залишити держслужбу, і якщо їм щось не подобається на Україні, то хай виїжджають до величезної Росії”, – зазначив Л. Пілунський.

За інформацією ЗМІ, у цей час у центрі Сімферополя більше двох тисяч прихильників єдності Російського миру йшли до будівлі представництва Президента України. Учасники ходи несли російські і Андріївські прапори, а також прапори своїх організацій. Активісти тримали в руках транспаранти з гаслами: „Кравчук, Кучма, Ющенко – спадкоємці Мазепи”, „Прославляють ублюдків тільки їх нащадки”, „Україна – ракова пухлина на історії і території Русі”, „Геть бандерівську самостійність”. Біля будівлі представництва Президента України учасники акції провели траурний мітинг. Перед присутніми виступили голова Російської общини Криму С. Цеков, депутат Верховної Ради Криму, голова КРО партії „Російський блок” О. Родівілов, глава севастопольської організації „Російський блок”, депутат Гагарінського

райради Севастополя В. Тюнін, голова правління громадської організації „Російський Крим” С. Юхін і багато інших.

За словами С. Цекова, в умовах повсюдного порушення керівництвом України прав російських, російськокультурних громадян, що проживають в Криму, більшість кримчан не вважають День незалежності святковим днем. „Політика діючого Президента України В. Ющенка остаточно проявила русофобський характер незалежної Української держави”, – відзначив голова Російської общини Криму.

Він підкреслив, що ця акція – реакція людей на те, що робить українська влада по відношенню до Криму, російських громадян України. „Ми висловлюємо протест проти тієї політики, яка проводиться протягом останніх 18 років. Це політика тотального насильства. Ми з цим не згодні. Терпіти далі те, що твориться в Україні, ми не можемо”, – зазначив С. Цеков і повідомив, що у відповідь на насильну українізацію шкіл готується масовий страйк працівників сфери освіти.

Під час мітингу представники організації „Російський Крим” намагалися встановити біля воріт представництва Президента України український прапор, до якого були прикріплені траурні стрічки з написами: „Вимерло 6 млн чоловік”, „Забороняється російська мова”, „Фашисти прийшли до влади”, „Україна – бананова республіка”. Але міліцейський кордон не дозволив учасникам акції цього зробити. Правоохоронці зафіксували те, що відбувається, на відео і записали прізвища активістів.

Також на мітингу була прийнята резолюція, в якій сказано, що „на Україні влада сформувала псевдodemократичний устрій тоталітарного гатунку, такого вовка в овечій шкурі або „двопроцентну демократію” (згідно з рейтингом популярності Президента). Враховуються інтереси тільки украї обмеженого кола жителів країни, нав’язуючи їх волю і громадянську позицію всім іншим, що є грубою зневагою конституційних прав громадян України”, – відзначено в резолюції мітингу.

Подібні акції проходили в багатьох містах автономії. За інформацією ЗМІ, у них взяли участь близько трьох тисяч осіб. Як відомо, заходи відбулися за ініціативи Російської общини Криму і партії „Російський блок”. Окрім того, у Сімферополі акцію підтримали Рада отаманів Криму, козака община „Соболь” і громадська організація „Російський Крим”. У Джанкої до учасників приєдналися „вітренківці”, у Ялті – комуністи, у Чорноморському – представники Партії регіонів.

Варто відзначити, що в ніч на 24 серпня над центральною площею Сімферополя на висоті понад 30 метрів був встановлений великий російський прапор (3x5 метрів). Як відзначив голова правління громадської організації „Російський Крим” С. Юхін, своїми трьома кольорами триколон символізує єдність трьох братніх російських народів: українців (малоросів), росіян (великоросів) і білоросів. Він відзначив, що саме в День незалежності України важливо нагадати всім про те, що „єдина російська цивілізація є рідною для нашої країни і будь-які спроби розколу: політичного, економічного або церковного, і ворожнеча з Росією і Білоруссю згубні для всіх народів наших

країн”, – вважає С. Юхін. Того ж дня вулицями столиці Криму пройшов масштабний автопробіг з російськими і Андріївськими прапорами, в якому взяли участь близько 50 автомобілів.

Усі ці заходи, на думку експертів, мали політичний характер і спрямовані проти чинної влади – у першу чергу проти Президента України В. Ющенка, якого звинувачують у порушенні Конституції України.

Деякі політики засудили акції спрямовані проти державності України. На їх переконання, організатори проросійських маніфестацій, які відбулися в Криму в День незалежності України, повинні бути покарані. Таку думку висловив депутат Т. Стецьків з „Народної самооборони”. „Це – відверто фінансово підготована акція з боку Росії. Росія постійно фінансово підготовує організації шовіністів у Криму. Люди, які вийшли на демонстрацію, виконували це за гроші, щоб дискредитувати українську незалежність. Я категорично не згоден з тим, що був виданий дозвіл на цю акцію. Що в день незалежності на символічному рівні була така відверта демонстрація неповаги до нашої держави”, – сказав він.

На його думку, такі речі мали б жорстко присікатися співробітниками СБУ і МВС. Не йдеться про те, що обмежується свобода слова, право на проведення мітингів, йдеться про те, що такі гасла – неповага до України, вони повинні присікатися державними органами. „Давно вже СБУ потрібно було оперативного встановити, як фінансуються такі організації, перекрити канали фінансування і покарати організаторів цих демонстрацій”, – зазначив Т. Стецьків.

У свою чергу Українська народна партія закликає Міністерство юстиції України заборонити офіційну діяльність в Україні організацій „Родина”, Російської общини Криму та „Російський Крим” за розпалювання міжнародної ворожнечі та відкритої неповаги до української державності.

УНП також звертається до Служби безпеки з вимогою „порушити кримінальну справу проти лідерів цих організацій, які майже відкрито фінансуються різними російськими державними та недержавними фондами”, – повідомив голова Кримської організації УНП О. Фомушкін, коментуючи дії антиукраїнських політичних сил Криму, які в День незалежності України організували в Сімферополі проросійські акції. „Виконавча влада досі не дослухалася до ініціатив УНП щодо контролю за антиукраїнською діяльністю і не ввела заборону на використання символіки іноземних держав, жодна українофобська організація досі не позбавлена реєстрації, незважаючи на те, що їх лідери навіть не приховують свою підконтрольність Кремлю, який щедро їх фінансує”, – підкреслює голова Кримської УНП.

„Тому провина у тому, що українофоби Криму в святий для кожного українця день глумилися над українською символікою (чорні стрічки на державних прапорах у День незалежності можна розцінювати виключно як наругу над державною символікою), лежить і на органах влади України, які занадто м’яко реагували на відродження російського шовінізму в Криму”, – вважає політик.

На переконання О. Фомушкіна, якщо Кабінет Міністрів та СБУ навіть після такої наруги не заборонять антиукраїнські організації, то їх можна буде

звинувачувати у сприянні розвитку українофобських організацій та у розпалюванні міжнаціональної і міжрелігійної ворожнечі.

Деякі кримські політики також засудили антиукраїнські акції в Криму. Зокрема, за даними прес-служби кримського парламенту, спікер кримського парламенту А. Гриценко вважає, що не „всі політичні сили адекватно оцінюють” події, пов’язані з отриманням Україною незалежності. „Я думаю, що, напевно, можна і потрібно критикувати окремих українських політиків, окремі політичні сили, а можливо, навіть і Президента, і уряд України за невирішення соціальних питань. Проте ставити під сумнів саму незалежність, державність України – це неправильно”, – заявив спікер.

Він підкреслив, що спекуляції на темі незалежності – „це брудні піар-технології, які сьогодні, напередодні виборчої кампанії, активно почали використовуватися різними політичними шулерами”. У зв’язку з цим А. Гриценко відзначив, що його заступник С. Цеков взяв участь в „акціях російського протесту” до дня незалежності „як голова Російської общини Криму”. „Він не позиціонує себе в таких заходах як член Партії регіонів або як держчиновник”, – вважає спікер.

Він також додав, що деяким політичним силам було б корисно не критикувати, а запропонувати таку програму дій, яка могла б укріпити основи державності.

Натомість заступник міністра внутрішніх справ, начальник Головного управління Міністерства внутрішніх справ в Криму Г. Москаль вважає, що проведення мітингу проросійських організацій на знак протесту проти утиску прав російськомовних громадян у Криму в День незалежності України – це прояв демократичності країни. „Уявіть собі, що на День Росії Червоною площею українська община (українців не менше, ніж росіян а Україні), ходитиме з державними прапорами і прапорами УПА і кричатиме: „Путіна геть! Медведєва геть”. Таке може бути? Ні”, – заявив Г. Москаль.

На його думку, проведення мітингу проросійських партій з антиукраїнськими гаслами в День незалежності країни свідчить про демократичність української держави. „Демократичнішої країни, ніж Україна, немає. Кожен може влаштовувати політичні шоу на будь-який смак, це право, яке, завдяки Конституції України, сьогодні реалізується”, – відзначив головний міліціонер Криму.

Проте Г. Москаль вважає, що партія „Російський блок” і Російська община Криму повинні шанобливо ставитися до державних свят. „Будь-яка людина, незалежно від національності, повинна поважати державні свята, які є в цій державі”, – заявив Г. Москаль.

Політичні сили в Криму не обмежилися акціями протесту 24 серпня. У наступні дні вони виступили з черговими звинуваченнями на адресу влади. Як відомо, більшість з них займають досить високі посади у владних структурах різного рівня, але всю провину за ситуацію в Україні, як правило, покладають на уряд і Президента, що є свідченням початку виборчої кампанії, яка офіційно ще не стартувала. Зокрема, перший секретар Кримського республіканського комітету Комуністичної партії України, народний депутат Л. Грач вважає заяву

Президента В. Ющенка про ініціацію референдуму щодо внесення змін до Конституції України початком конституційного перевороту в країні. „Цей конституційний переворот в Україні в День незалежності очолив, а точніше – оголосив, не хто інший, як сам гарант Конституції – В. Ющенко”, – зазначив Л. Грач.

На його думку, заявляючи про референдум, В. Ющенко ігнорує Конституцію і Верховну Раду України, оскільки має намір через власний указ запропонувати народу обговорити новий президентський варіант Конституції. Л. Грач відзначив, що „указне право” давно не діє, тому розцінює подібну заяву як „початок конституційного перевороту”.

Щоправда, як відзначають експерти, ніякого указу про референдум Президент не видавав, а було запропоноване всенародне обговорення. Проте для Л. Грача головне „засвітитися” як захисник інтересів народу.

Дісталось і Прем’єр-міністрові. Тепер і її комуністи відносять до нацистів. У своїй заяві компартія Криму відзначила, що 21 серпня Ю. Тимошенко, виступаючи на Всесвітньому конгресі українців, що проходив у Львові, заявила, що не допустить надання російській мові статусу державної. Крім того, вона заявила, доки її команда перебуває при владі, навіть не дозволить поставити це питання на обговорення. „Таким чином, Ю. Тимошенко продемонструвала свою ідейну єдність з нацистами, показала своє істинне ставлення до вимог громадян України, які виступають за надання державного статусу російській мові і збереження єдиного простору східнослов’янської культури”, – зазначається в заяві комуністів.

Проте не лише комуністи в Криму переймаються мовою. Ряд політичних і громадських організацій виступає за державний статус російської мови, при цьому вони категорично налаштовані проти „українізації” Криму, що практично означає – проти вивчення української мови.

У кінці серпні поточного року в Севастополі були проведені громадські слухання під гаслом „Говорим по-русски, учимся на русском”. Учасники слухань вимагали “відмежувати” їх дітей від української мови.

У день цих слухань управління освіти і науки Севастополя організувало педагогічну конференцію в Палаці дитинства і юнацтва. Запросили керівників дитячих садів, шкіл, профтехучилищ, щоб переконати – ніякої українізації освіти в місті не проводиться. Біля будівлі ПДЮ деякі батьки школярів, депутати і громадські організації організували пікет. Вони звинуватили урядовців управління освіти в тому, що ті порушують норми Конституції і позбавляють дітей права отримувати освіту на рідній, російській мові.

За словами пікетників, виконуючи вимоги незаконного наказу № 461 Міносвіти України, у школах міняють навчальні плани. Дітей фактично примушують вивчати ряд предметів українською мовою, з подальшим повним переведенням на навчання тільки державною мовою.

У свою чергу заступник начальника управління освіти і науки СГГА Ж. Слюсар відзначила, що якби не було наказу № 461, то для деяких політичних сил, депутатів і громадян Севастополя, які стояли під порогом ПДЮ, цей наказ потрібно було вигадати. „Предмета розмови немає. Не

порушені права російськомовних громадян у Севастополі в аспекті навчання рідною мовою. Усі, хто бажає, можуть вибрати мову навчання. 97 % установ освіти в Севастополі здійснюють навчання російською мовою. 98 % дитячих садків здійснюють виховання теж російською мовою. Предмета їх виступів не існує. Це просто мотив”, – підкреслила Ж. Слюсар.

За її словами, наступного року незалежне тестування випускників здійснюватиметься українською мовою, тому урядовці від освіти зобов’язані ввести додаткові години викладання математики і історії України українською мовою, щоб підготувати школярів. Російською мовою обсяг викладання цих предметів повністю зберігається.

Виступаючи на конференції перед працівниками сфери освіти, начальник управління освіти і науки СМДА М. Чербаджі повідомив, що ЗМІ поширюють помилкову інформацію про перехід на навчання українською мовою і додаткові доплати вчителям української. Через це росте напруженість, а учні і їх батьки не усвідомлюють життєвої необхідності вивчення державної мови. Що стосується навчання українською мовою, М. Чербаджі відзначив, що 70 % севастопольських учителів історії і кожний другий учитель математики володіють українською мовою і можуть викладати свої предмети українською.

Варто відзначити, що ситуація в Криму не проста і деякі політичні сили намагаються її загострити, щоб використати в своїх інтересах під час виборчої кампанії. Багато проблем створюються штучно. Зокрема, проблема вступу до НАТО, куди нас ніхто і не запрошував, проблема мови, російсько-українські стосунки тощо. Але, як свідчать опитування, більшість кримчан цікавить питання роботи, зарплати і в цілому поліпшення рівня їх життя, що багато в чому залежить не лише від дій центральних органів влади, а й від місцевих.

Та і не така вже страшна ситуація в Криму, як намагаються її показати деякі ЗМІ. Деякі видання нещодавні події навколо маяка в районі Херсонеса назвали черговою дипломатичною війною. Зокрема, журналісти „Независимой газеты” зазначають, що дипломатична війна між Києвом і Москвою виплеснулася в Чорне море. За їх словами, у Криму розгорається новий українсько-російський конфлікт, цього разу пов’язаний з інфраструктурою, що використовується Чорноморським флотом РФ. Російські моряки затримали і передали севастопольській міліції судових приставів Державної виконавчої служби, що перебуває в підпорядкуванні Мін’юсту України. Командування ЧФ заявило про незаконне проникнення цих осіб на територію російської військової частини в районі херсонеського маяка.

Російські журналісти вважають, що новий виток скандалу навколо базування флоту може бути пов’язаний з претензіями до російського консула. У день, коли українські чиновники прийшли в російську військову частину виконувати рішення суду, політики з оточення Президента В. Ющенко виступили з низкою заяв про незаконну діяльність у Криму ряду проросійських організацій.

Заступник голови Севастопольської міської адміністрації В. Казарін не схильний драматизувати ситуацію. Він зазначив, що конфлікти навколо права користування маяками і пов’язаної з ними інфраструктурою виникають з 2002

р. За цей час українська сторона отримала 16 об'єктів, у користуванні ЧФ залишаються 32. „Україна пішла шляхом судових розглядів. Це практика, що склалася в світі, яку використовує і Росія”, – підкреслив В. Казарін.

Красномовно ситуацію в Криму змалював один з лідерів російської опозиції Г. Каспаров, який перебував з візитом у Криму. За його словами, ситуація на півострові відрізняється від тієї „картинки”, яку подають глядачам російські телеканали. „Мене приємно вразило те, що реальна ситуація в Криму і настрої людей абсолютно відмінні від тієї страшної картини, про яку нам повідомляють російські ЗМІ, особливо телебачення”, – зазначив політик.

Як інформують ЗМІ, Г. Каспаров зустрівся в Сімферополі з президентом Всесвітнього конгресу кримських татар, першим заступником голови меджлису Р. Чубаровим.

Р. Чубаров звернув увагу Г. Каспарова на те, „що основні лінії протистояння в Криму проходять між людьми і владою, яка не бажає вирішувати їх проблеми”. „Ми із занепокоєнням стежимо за поведінкою певних російських політиків, які не залишають спроби дестабілізувати ситуацію на півострові, протиставити жителів Криму за національною або релігійною ознаками”, – сказав один з керівників меджлису.

Торкнувшись оцінки політичних процесів, які відбуваються в Росії і Україні, Г. Каспаров зазначив, що „тільки демократичне суспільство спроможне долати економічні і соціальні проблеми.

Подібної думки дотримується більшість експертів. Ситуація дійсно не проста, але не настільки гостра, як комусь хочеться. Проте проблеми варто вирішувати не доводячи їх до кризи, яка може перерости у суттєві протистояння (*Траурное шоу в Крыму // <http://www.rosbalt.ru>. – 2009. – 25.08; В День Независимости в Симферополе русские объявили Крым – российской землей // <http://www.agatov.com>. – 2009. – 25.08; На мітингу в Криму вимагали створення союзу України та Росії // <http://crimea.unian.net>. – 2009. – 24.08; Російським націоналістам не вдалося зірвати свято в Криму // <http://www.radiosvoboda.org>. – 2009. – 24.08; Украинский депутат призвал наказать РФ за акции в Крыму // <http://www.rosbalt.ru>. – 2009. – 25.08; Крымский спикер осудил силы, которым не по нраву независимость Украины // <http://fresh.org.ua>. – 2009. – 25.08; Тимошенко демонструє свою єдність з нацистами, заява Кримських комуністів // <http://jeunews.com.ua>. – 2009. – 25.08; НГ: У Севастополі замаячило // <http://ua.korrespondent.net>. – 2009. 28.08; Гарі Каспаров побачив у Криму, що російське ТБ пудрить людям мізки // <http://fresh.org.ua>. – 2009. 26.08).*

Коментарі спеціалістів на звернення громадян *

Коментарі спеціалістів на звернення громадян *

Пенсійне законодавство

Норми, методика та порядок нарахування пенсії

Чи зараховується до загального трудового стажу час перебування за кордоном дружин радянських працівників установ колишнього СРСР?

Відповідно до п. 4 ст. 24 Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" періоди трудової діяльності та інші періоди, що враховувалися до стажу роботи для призначення пенсії до набрання чинності цим Законом, зараховуються до страхового стажу в порядку і на умовах, передбачених законодавством, що діяло раніше.

Згідно п. 2 Інструкції про порядок обчислення стажу, який дає право на пенсію дружинам радянських працівників установ СРСР і міжнародних організацій за кордоном, затвердженої постановою Державного комітету Ради Міністрів СРСР з питань праці та заробітної плати і Секретаріату ВЦРПС від 07.05.1974 р. № 94/14с, час перебування за кордоном зараховується жінкам радянських працівників установ СРСР за кордоном і міжнародних організацій в загальний трудовий стаж в розмірі, який не перевищує стажу, наявного до часу звернення за пенсією. Час перебування за кордоном зараховується в трудовий стаж для призначення пенсії, якщо цьому періоду передувала робота в організаціях, підприємствах, установах.

П. 9 вищевказаної Інструкції передбачено, що довідки про час перебування за кордоном дружин радянських працівників установ СРСР за кордоном і міжнародних організацій видаються відповідними міністерствами та установами на підставі документів, які містять відомості про період перебування за кордоном, а після 23.10.1973 р. на підставі закордонного паспорту.

Згідно п. 30 Порядку подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування", затвердженого постановою правління Пенсійного фонду України від 25.11.2005 р. № 22-1, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України від 27.12.2005 р. за № 1566/11846 документи про стаж, вік та заробітну плату подаються тільки в оригіналах.

При дотриманні вказаних вище вимог, порушене питання органами Пенсійного фонду України вирішується позитивно.

Пенсійний фонд України

* * *

Чи мають право на призначення пенсії за вислугу років бібліотекарі бібліотек, які є структурними підрозділами вищих навчальних закладів?

Відповідно до ст. 51 Закону України "Про пенсійне забезпечення" пенсії за вислугу років встановлюються окремим категоріям громадян, зайнятих на роботах, виконання яких призводить до втрати професійної працездатності або придатності до настання віку, що дає право на пенсію за віком. Перелік закладів і установ освіти, охорони здоров'я та соціального захисту і посад, робота на яких дає право на пенсію за вислугу років, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 04.11.1993 р. № 909.

Посади бібліотекаря і завідувача бібліотекою входить до зазначеного Переліку, проте це стосується тільки бібліотек, які мають статус юридичної особи та є закладом освіти. Якщо бібліотеки є структурними підрозділами навчальних закладів, то їх працівники не мають права на пенсію за вислугу років.

Міністерство освіти і науки України

Оплата праці

У якому розмірі встановлюється доплата бібліотечним працівникам за завідування бібліотекою?

Відповідно до Методичних рекомендацій із питань порядку формування штатів загальноосвітніх навчально-виховних закладів (лист міністерства від 19.06.2001 р. № 1/9-234):

- 0,5 посади бібліотекаря вводиться у школах, що мають 8–13, або 30–37 класів;
- посада бібліотекаря вводиться у школах, що мають 38 і більше класів;
- посада завідуючого бібліотекою вводиться у школах що мають 14 і більше класів.

Так, у школах, що мають 8–13 класів, вводиться 0,5 посади бібліотекаря; у школах, що мають 14–37 класів, вводяться посада завідуючого бібліотекою та 0,5 посади бібліотекаря; у школах, що мають 38 і більше класів, вводяться посада завідуючого бібліотекою та посада бібліотекаря.

Відповідно до п. 58 Інструкції про порядок обчислення заробітної плати працівників освіти, затвердженої наказом Міністерства освіти України від 15.04.1993 р. № 102, за наявності в закладах штатних посад бібліотечних працівників за завідування бібліотекою встановлюється доплата в розмірі 5–15 відсотків посадового окладу. Зазначена доплата не встановлюється особі, яка займає посаду завідувача бібліотекою.

Міністерство освіти і науки України

Правове регулювання в освітній сфері

Чи існує можливість переведення студентів, які віднесені до I-III категорій постраждалих від стихійного лиха, на навчання за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів?

Відповідно до п. 4 рішення виїзної наради Кабінету Міністрів України з питань першочергової відбудови та ремонту навчальних закладів у зоні стихійного лихв, що сталося 23–27 липня 2008 року, забезпечення їх діяльності до початку навчального року передбачено переведення з 1 вересня 2008 року на навчання за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів студентів з числа сімей, віднесених до I–III категорії постраждалих від стихійного лиха, до здобуття ними відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня. Переведення студентів, які навчаються за кошти фізичних (юридичних) осіб на навчання за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів, проводиться на підставі складених списків управліннями освіти і науки Вінницької, Івано-Франківської, Закарпатської, Тернопільської та Чернівецької обласних державних адміністрацій.

Враховуючи зазначене, необхідно звернутися до управління освіти і науки обласної державної адміністрації з документами, що підтверджують статус постраждалих.

Міністерство освіти і науки України

* * *

За якими принципами здійснюється розподіл педагогічного навантаження та призначення на посаду керівника загальноосвітнього навчального закладу?

Питання призначення на посаду керівника навчального закладу врегульовано п. 2 ст. 26 Закону України "Про загальну середню освіту" та здійснює його відповідний орган управління освітою.

Вимоги до керівника навчального закладу визначені п. 2 ст. 24 зазначеного вище Закону. Посаду керівника може займати особа, яка є громадянином України, має вищу педагогічну освіту, стаж педагогічної роботи не менше трьох років.

Підготовка педагогічних працівників до управлінської діяльності, а саме формування кадрового резерву та навчання майбутніх керівників, здійснюється відповідно до Положення про порядок добору управлінських кадрів загальної середньої освіти, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 24.02.1999 р. № 50.

Відповідно до Закону України „Про загальну середню освіту" педагогічне навантаження вчителя включає 18 годин протягом навчального тижня, що становить тарифну ставку. Розподіл педагогічного навантаження в

загальноосвітньому навчальному закладі здійснюється його керівником і затверджується відповідним органом управління освітою. Педагогічне навантаження вчителя загальноосвітнього навчального закладу незалежно від підпорядкування, типу і форми власності обсягом менше тарифної ставки, встановлюється тільки за його згодою. Перерозподіл педагогічного навантаження протягом навчального року допускається в разі зміни кількості годин з окремих предметів, що передбачається робочим навчальним планом, або за письмовою згодою педагогічного працівника з додержанням законодавства України про працю.

Розподіл педагогічного навантаження вчителям пенсійного віку здійснюється на загальних підставах.

Відповідність педагогічних працівників займаній посаді встановлюється за наслідками атестації, що проводиться згідно Типового положення про атестацію педагогічних працівників (із змінами та доповненнями, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 01.12.1998 р. № 419 та зареєстрованими в Міністерстві юстиції України 15.12.1998 р. за № 792/3232). Атестація є обов'язковою і здійснюється, як правило, один раз на п'ять років.

Міністерство освіти і науки України

Охорона здоров'я

Які медичні документи необхідні для направлення на розгляд комісії МОЗ України щодо проведення відбору пацієнток з абсолютними показаннями для проведення першого курсу лікування безплідності методами допоміжних репродуктивних технологій за бюджетні кошти?

Порядок направлення жінок для проведення лікування безплідності методами допоміжних репродуктивних технологій за абсолютними показаннями за бюджетні кошти регламентовано наказом МОЗ України від 29.11.2004 р. № 579, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 15.02.2005 р. № 224/10504, окрім того наказом МОЗ України від 5.06.2006 р. № 362, який зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28.10.2006 р. № 1148/13022 встановлено граничний вік жінок, який сягає 40 років.

Перелік медичної документації, необхідної для направлення на розгляд комісії МОЗ України щодо проведення відбору пацієнток з абсолютними показаннями для проведення першого курсу лікування безплідності методами допоміжних репродуктивних технологій за бюджетні кошти:

1. Виписка з медичної карти (форма 027/о) амбулаторного/стаціонарного хворого (форми 025/о, 003/о) регіональних закладів охорони здоров'я, надрукована у двох примірниках з обґрунтуванням необхідності лікування методами ДРТ .

2. Висновок лікаря-генетика про результати медико-генетичного обстеження з обов'язковим визначенням каріотипу жінки, якій проводитиметься лікування методом ДРТ, і донора сперми та ооцитів.

3. Висновок комісії МОЗ Автономної Республіки Крим, управліннь охорони здоров'я обласних, Севастопольської міської, Головного управління охорони здоров'я та медичного забезпечення Київської міської державних адміністрацій про необхідність проведення першого курсу лікування безплідності методами ДРТ за бюджетні кошти.

4. Висновок головного позаштатного спеціаліста МОЗ України із спеціальності "акушерство і гінекологія" про необхідність проведення першого курсу лікування безплідності методами ДРТ за бюджетні кошти.

Міністерство охорони здоров'я України

* * *

Який порядок направлення жінок для проведення першого курсу лікування безплідності методами допоміжних репродуктивних технологій за абсолютними показаннями за бюджетні кошти?

Порядок направлення жінок для проведення лікування безплідності методами допоміжних репродуктивних технологій за абсолютними показаннями за бюджетні кошти регламентовано наказом МОЗ України від 29.11.2004 р. № 579, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 15.02.2005 р. № 224/10504, окрім того наказом МОЗ України від 5.06.2006 р. № 362, який зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28.10.2006 р. № 1148/13022 встановлено граничний вік жінок, який сягає 40 років.

Порядок направлення жінок для проведення першого курсу лікування безплідності методами допоміжних репродуктивних технологій за абсолютними показаннями за бюджетні кошти

1. Перший курс лікування безплідності методами допоміжних репродуктивних технологій (далі – ДРТ) жінкам у віці 19–35 років здійснюється за абсолютними показаннями, якими є:

– безплідність трубного походження нормогонадотропна: відсутність або повна непрохідність обох маткових труб;

– сурогатне материнство за умови виношування вагітності кровною ріднею: сестрою або матір'ю хворої, у якої безплідність маткового походження, пов'язана з відсутністю матки, аномаліями розвитку матки, синехіями в порожнині матки.

Лікування здійснюється за рішенням комісії МОЗ України щодо проведення відбору пацієнток з абсолютними показаннями для проведення першого курсу лікування безплідності методами ДРТ за бюджетні кошти (далі – Комісія).

2. Рішення щодо лікування безплідності методами ДРТ у відповідних державних закладах охорони здоров'я приймається Комісією на підставі висновку головного позаштатного спеціаліста МОЗ України із спеціальності "акушерство і гінекологія" з урахуванням протипоказань за встановленою формою.

3. Склад Комісії та її чисельність затверджуються наказом МОЗ України.

У разі потреби Комісія має право тимчасово залучати до своєї роботи спеціалістів закладів охорони здоров'я за погодженням з їх керівниками.

4. Висновок головного позаштатного спеціаліста МОЗ України із спеціальності "акушерство і гінекологія" про необхідність проведення курсу лікування безплідності методами ДРТ приймається з урахуванням рішення комісії МОЗ Автономної Республіки Крим, управлінь охорони здоров'я обласних, Севастопольської міської, Головного управління охорони здоров'я та медичного забезпечення Київської міської державних адміністрацій за встановленою формою, наявності медичної документації за встановленим переліком.

Регіональна комісія відповідного органу охорони здоров'я протягом одного місяця після звернення пацієнтки розглядає питання обґрунтованості лікування безплідності методами ДРТ і в разі прийняття позитивного рішення направляє ці документи, підготовлені в установленому порядку, до Комісії.

5. У разі позитивного рішення Комісії МОЗ України, видається наказ, який є підставою для забезпечення лікування пацієнтки методами ДРТ за бюджетні кошти у визначених державних закладах охорони здоров'я.

6. Державний заклад охорони здоров'я, де проводиться лікування безплідності методами ДРТ, визначається Комісією і до нього пацієнти скеровуються за направленням Комісії відповідно до встановленої форми.

7. Фармакологічне та клініко-діагностичне забезпечення проведення першого курсу лікування безплідності методами ДРТ жінкам за абсолютними показаннями здійснюється централізовано за рахунок та в межах видатків, передбачених МОЗ України в державному бюджеті на реалізацію комплексних заходів щодо заохочення народжуваності у складі бюджетної програми "Забезпечення медичних заходів окремих державних програм та комплексних заходів програмного характеру" в обсязі згідно з паспортом даної бюджетної програми.

Централізовано закуплені медикаменти та витратні матеріали для проведення першого курсу лікування безплідності методами ДРТ у встановленому порядку передаються до визначених Комісією державних закладів охорони здоров'я, які проводять таке лікування.

8. МОЗ України щорічно в установленому порядку подає Міністерству фінансів України в складі інформації про виконання паспортів бюджетних програм відповідну інформацію про використання коштів на реалізацію комплексних заходів щодо заохочення народжуваності.

Міністерство охорони здоров'я України

Які існують шляхи зараження ВІЛ-інфекцією?

ВІЛ передається трьома визначеними шляхами:

1. ВІЛ може передатися при незахищеному статевому контакті, якщо один із партнерів є носієм. Тому необхідно захищатися і правильно користуватися чоловічими та жіночими презервативами.

2. ВІЛ може передаватися через кров: переливання зараженої крові, використання брудних шприців під час прийому наркотиків, брудні голки, татуювання, використання забрудненого, зараженого кров'ю леза, манікюрних наборів. Тому важливо використовувати одноразові голки та леза. Достатньо вимити в гарячій воді руки або об'єкти, на які потрапила кров.

3. ВІЛ може передаватися від ВІЛ-позитивної матері до дитини під час вагітності, пологів або годування груддю.

Якщо ВІЛ-позитивна матір вирішила народити дитину, лікар зможе їй допомогти та призначити лікування, найбільш ефективне на сьогоднішній день, що знизить ризик зараження дитини.

Таким чином існує лише три шляхи зараження ВІЛ: статевим шляхом, через кров та від матері до дитини, а решта шляхів, про які Ви можете почути – лише домисли.

Міністерство охорони здоров'я України

* Відповіді на запитання підготовлені за матеріалами Департаменту комунікацій влади та громадськості Кабінету Міністрів України

До уваги держслужбовця

С. Горбань, зав. сектором
А. Колесніченко, м.н.с.
Ю. Левченко, провід. бібліограф

Захист суспільної моралі

Список літератури 1980-2008 рр.

1. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні: Закон України від 16 лист.1992 р. № 2782-ХІІ // Закони України про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів; Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні. – К. : Парламент. вид-во, 2006. – С. 19-37.

P108058

2. Про захист суспільної моралі : Закон України від 20 груд. 2003 р. № 1296-IV // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 52. – Ч. 1. – Ст. 2736. – С. 69-79.

Ж15327

3. Про невідкладні додаткові заходи щодо зміцнення моральності у суспільстві та утвердження здорового способу життя : Указ Президента від 15 берез. 2002 р. № 258/2002 // Офіц. вісн. України. – 2002. – № 12. – Ст. 555. – С. 6-10.

Ж15327

4. Про серйозні недоліки у здійсненні заходів щодо захисту моральності та утвердження здорового способу життя в суспільстві: Указ Президента від 04 лют. 2003 р. № 74/2003 // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 6. – Ст. 225. – С. 35.

Ж15327

5. Про забезпечення заходів на виконання Національної програми патріотичного виховання населення, формування здорового способу життя, розвитку духовності та зміцнення моральних засад суспільства [Електронний ресурс] : Наказ М-ва охорони здоров'я від 12 груд.1999 р. № 268. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.– Назва з екрану.

6. Про затвердження заходів Міністерства освіти і науки України на виконання Указу Президента України від 15.03.2002 N 258 "Про невідкладні додаткові заходи щодо зміцнення моральності у суспільстві та утвердження здорового способу життя" [Електронний ресурс] : Наказ М-ва освіти і науки від 30 трав. 2002 р. № 315. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.– Назва з екрану.

7. Заходи Міністерства освіти і науки України щодо реалізації завдань, визначених в Указі Президента України від 15.03.2002 р. N 258/2002 "Про невідкладні додаткові заходи щодо зміцнення моральності у суспільстві та утвердження здорового способу життя" [Електронний ресурс] : Затв. наказом М-ва освіти і науки України від 30 трав. 2002 р. № 315. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.– Назва з екрану.

8. Про затвердження Плану заходів щодо протидії проявам ксенофобії, расової та етнічної дискримінації в українському суспільстві на 2008-2009 роки [Електронний ресурс] : Наказ М-ва у справах сім'ї, молоді та спорту від 10 верес. 2008 № 3716. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.– Назва з екрану.

9. Про затвердження Заходів щодо зменшення на телеекранах кількості фільмів з елементами насильства, приниження людської гідності, кровопролиття та вбивств [Електронний ресурс] : Рішення Національна рада з питань телебачення і радіомовлення від 25.09.2001 р. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.– Назва з екрану.

10. Щодо проекту Типової угоди (Типового протоколу, Меморандуму) про співпрацю Національної експертної комісії України з питань захисту суспільної моралі з міністерствами та іншими центральними органами державної виконавчої влади [Електронний ресурс] : Рішення Нац. експертної комісії України з питань захисту суспільної моралі від 11 груд. 2008 р. № 4. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>. – Назва з екрану.

11. Додатковий протокол до Конвенції про кіберзлочинність, який стосується криміналізації дій расистського та ксенофобного характеру, вчинених через комп'ютерні системи [Електронний ресурс] : Міжнародний протокол від 28 січ. 2003 р. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>. – Назва з екрану.

12. Хартія про партнерство заради інформаційних прав і свобод та захисту суспільної моралі : Хартія від 19 берез. 2009 р. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>. – Назва з екрану.

13. Апресян Р. Г. Понятие о общественной морали (опыт концептуализации) / Р. Г. Апресян // *Вопр. философии.* – 2006. – № 5. – С. 3-17.

Ж13909

14. Бойко М. Сучасні тенденції формування суспільної моралі в Україні / М. Бойко // *Трибуна.* – 2007. – № 9–10. – С.24-25.

Ж60336

15. Баранова М. В. Уголовная ответственность за рекламирование порнографических материалов или предметов: состояние, проблемы, эффективность применения / М.В. Баранова, Н. А. Колоколов // *Реклама и право.* – 2005. – № 1. – С. 20-25.

Ж24778

16. Василенко М. Проблемні питання становлення нової моралі у дзеркалі ЗМІ / М. Василенко // *Інформаційна сфера як духовне явище: Збірник.* – К., 1999. – С. 54-56.

Ва590323

17. Вопросы миграции и беженцев: роль СМИ в укреплении толерантности и борьбе с ксенофобией : адаптир. пособие для журналистов, работающих в печ. и электрон. средствах массовой информ. / Европ. сообщество, УВКБ ООН ; сост.: Наталья Прокопчук, Дмитрий Брук. – Х. : ЦСИТВИ, 2003. – 192 с.

ЕС/15 (Фонд публікацій ООН)

18. Горбань О. Прокуратура на захисті суспільної моралі / О. Горбань // Вісн. прокуратури. – 2008. – № 2. – С. 28-37.

Ж16786

19. Гудим В. В. Необхідність реформування законодавства, яке регулює діяльність ЗМІ, з огляду їх впливу на суспільну мораль та свідомість / В. В. Гудим // Актуальні питання реформування правової системи України : зб. наук. ст. за матеріалами III Міжнар. наук.-практ. конф., м. Луцьк, 2–3 черв. 2006 р. – Луцьк, 2006. – Т. 1. – С. 96-99.

С10649/1

20. Денисов С. Ф. Конституція України як основа розвитку духовності, захисту моралі та формування здорового способу життя громадян / С. Ф. Денисов // Конституційні гарантії захисту людини у сфері правоохоронної діяльності: Матеріали наук.-практ. конф. (24–25 верес. 1999 р.). – Дніпропетровськ, 1999. – С.113-118.

Ва594860

21. Державність, мораль і засоби масової інформації: Матеріали наук.-практ. конф., 7-9 серп. 2000 р. / Упр. у справах преси та інформації Волин. обл. держ. адмін., обл. орг. нац. спілки журналістів України ; упоряд.: В.Т. Денисюк, А. М. Якубюк. – Луцьк : Надстир'я, 2000. – 131 с.

Ва604016

22. Жадан О. Л. Стан моралі суспільства очима молоді / О. Л. Жадан // Наук. зап. Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. Сер.: Педагогіка і психологія. – К., 2002. – Вип. 7. – С. 139-142.

Ж69898/Пед. Псих.

23. Западнюк О. Б. Про стан протидії злочинним посяганням у сфері сексуальної моралі / О. Б. Западнюк // Наук. вісн. Львів. юрид. ін-ту МВС України. – Л., 2004. – № 1 : Актуальні проблеми профілактики злочинності та правопорушень серед неповнолітніх. – С. 157-163.

Ж70364/дод.

Звернення Державного комітету телебачення та радіомовлення до телеорганізацій України // Вісн. кн. палати. – 2008. – № 5. – С. 3.

Ж15184

24. Иванов П. Религия как фактор и компонент общественной морали и нравственности личности: социологический аспект / П. Иванов // Наука. Релігія. Суспільство. – 2002. – № 1. – С. 58-62.

Ж23051

25. Іванов В. Суспільна мораль в інформаційній сфері. Як захищається вона / В. Іванов // Віче. – 2001. – № 10. – С. 10-65.
Ж14474
26. Іванов В. Ф. Захист суспільної моралі у засобах масової інформації / В. Ф. Іванов // Вісн. Київ. ун-ту ім. Т. Шевченка. Сер. Журналістика. – К., 1999. – Вип. 7. – С.15–22.
Ж28079/журн.
27. Іващенко В. Проблеми правового регулювання співробітництва держав у боротьбі з розповсюдженням порнографії: Злочини, пов'язані з розповсюдженням порнографічних видань / В. Іващенко // Підприємництво, госп-во і право. – 2004. – № 4. – С. 104-106. – (Міжнародне право).
Ж14931
28. Ільченко О. І. Всеукраїнська загальнополітична газета 1998-2006 рр. (в контексті утвердження суспільної моралі в Україні) : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.01.08 / Ільченко Олена Ігорівна ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2007. – 19 с.
Ра349446
29. Ільченко О. І. Всеукраїнська загальнополітична газета 1998-2006 рр. (в контексті утвердження суспільної моралі в Україні) : дис... канд. філол. наук : 10.01.08 / Ільченко Олена Ігорівна ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2006. – 228 арк.
ДС104941
30. Капустин Б. Г. Заметки об "общественной морали" (в связи со статьей Р. Г. Апресяна "Понятие общественной морали") / Б. Г. Капустин // Вопр. философии. – 2006. – № 12. – С. 3-10.
Ж13909
31. Кислий А. О. Релігійна освіта в Україні як чинник формування суспільної моралі : автореф. дис... канд. філос. наук : 09.00.11 / Кислий Анатолій Олександрович ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2007. – 20 с.
РА352324
32. Кислий А.О. Релігійна освіта в Україні як чинник формування суспільної моралі : дис... канд. філос. наук : 09.00.11 / Кислий Анатолій Олександрович ; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2007. – 215 арк.
ДС101609
33. Кошак К. О. Моральність українського телефіру, або що дивляться наші діти? / К. О. Кошак // Духовність особистості: методологія, теорія і практика : Зб. наук. пр. – Луганськ, 2004. – Вип. 4, ч. 2. – С. 98-105.

Ж72678

34. Кошак К. О. Моральність українського телефіру, або що дивляться наші діти? / К. О. Кошак // Уч. зап. Таврич. нац. ун-та ім. В. И. Вернадського. – Симферополь, 2006. – Т.19, № 3 : Сер. Филологія. – С. 219-224.

Ж70795/фил.

35. Кузнецов В. В. Злочини проти громадського порядку та моральності : практич. посіб. / В.В. Кузнецов. – К.: Вид. Паливода А.В., 2007. – 160 с. – (Практика та право).

ВА710284

36. Лелеков В. А. Детская порнография в сети интернет: современное состояние и меры противодействия / В. А. Лелеков // Держава і право: проблеми становлення і стратегія розвитку. – Суми, 2008. – Ч. 1. – С.184–188.

В350754/1

37. Невмержицька О. Моральне виховання підлітків засобами телебачення : (Метод. рек.) / Олена Невмержицька ; Дрогоб. держ. пед. ун-т ім. І. Франка. – Дрогобич, 2005. – 39 с.

Р106058

38. Невмержицька О. В. Розважальні програми основних каналів телебачення України як чинник морального виховання підлітків / О. В. Невмержицька ; Дрогоб. держ. пед. ун-т ім. І. Франка. – Дрогобич : РВВ ДДПУ ім. І. Франка, 2007. – 194, [1] с.: іл.

ВА706152

39. Невмержицька О. В. Розважальні програми центральних каналів телебачення України як чинник морального виховання підлітків : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.07. / Невмержицька Олена Василівна ; Херсон. держ. ун-т. – Херсон, 2006. – 20 с.

Р580884

40. Плахотнюк Н. Міжнародно-правові аспекти боротьби з дитячою порнографією в Інтернеті / Н. Плахотнюк // Право України. – 2001. – № 10. – С. 104-108.

Ж27747

41. Пономаренко Л. В. Вплив ЗМІ на формування суспільної моралі в умовах сучасного суспільства: проблеми та перспективи / Л.В. Пономаренко // Інноваційний розвиток суспільства за умов крос-культурних взаємодій : Матеріали міжнар. конф. для студ., магістрів, асп., науковців, 20–21 лют. 2008 р., м. Суми. – Суми, 2008. – Секція 4, ч.1 : Освіта, культура, наука як чинники інноваційного розвитку. – С. 61-63.

42. Правові засади захисту особистісних цінностей та суспільної моралі: зб. нормативних актів України / Укр. центр політ. менеджменту ; уклад.: Ю. Ж. Шайгородський, К. П. Меркотан. – К. : Укр. центр політ. менеджменту, 2007. – 440 с.

ВА686280

43. Припхан І. І. Конституційний вимір суспільної моралі / І. І. Припхан // Держава і право: зб. наук. пр. – К., 2008. – Вип. 41 : Юрид. і політ. науки. – С. 267-271.

Ж69395

44. Припхан І. І. Теоретичні дослідження суспільної моралі у сучасній філософсько-правовій науці / І.І. Припхан // Держава і право: зб. наук. пр. – 2008. – Вип. 42 : Юрид. і політ. науки. – С. 233-238.

Ж69395

45. П'ятковська І. А. Взаємовплив права та моралі в процесі розробки, прийняття та дії Конституції / І. А. П'ятковська // Правова держава: Щоріч. наук. пр. – К., 1998. – Вип. 9. – С. 320–324.

Ж68385

46. Ролінський В. Насильство в мережі Інтернет: [Класифікація, аналіз та засоби, які забезпечують безпеку в мережі Інтернет для неповнолітніх] / В. Ролінський // Рідна школа. – 2004. – № 7–8. – С. 7-9. – (Освіта - XXI століття).

Ж22469

47. Русина О. Л. Телебачення в контексті сучасної культури та моралі / О. Л. Русина // Філософ. пробл. гуманіт. наук. – 2006. – № 8–9. – С. 218-222.

Ж72777

48. Рутковский А. Г. Ксенофобия как нарративная стратегия текстов масс-медиа / А. Г. Рутковский // Диалог украинской и русской культур в Украине : Материалы IV-й Междунар. науч.-практ. конф., 9-10 дек., 1999 г., г. Киев. – К., 2000. – С.108–120.

ВА599358

49. Рябчинська О. П. Боротьба з розповсюдженням порнографічних предметів і творів, що пропагують культ насильства і жорстокості : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Рябчинська Олена Павлівна ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2003. – 20 с.

РА322838

50. Рябчинська О. П. Боротьба з розповсюдженням порнографічних предметів і творів, що пропагують культ насильства і жорстокості : дис.... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Рябчинська Олена Павлівна ; Запоріж. держ. ун-т. – Запоріжжя, 2002. – 211 арк.

ДС78171

51. Рябчинська О. П. Порнографія та захист прав дітей / О. П. Рябчинська // Наук. зап. нац. ун-ту «Києво-Могилянська академія». – К., 2000. – Т. 18 : Спец. вип., ч.1. – С. 165-169.

Ж69184

52. Рябчинська О. П. Проблема кваліфікації розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості // Держава і право: зб. наук. пр. – К., 2001. – Вип.11 : Юрид. і політ. науки. – С.492-495.

Ж69395

53. Сановська В. А. Роль соціальної реклами у формуванні моралі і поведінки людини / В. А. Сановська // Вісн. післядипломної освіти: зб. наук. пр. – К., 2007. – Вип. 5. – С. 190-202.

Ж72941

54. Семиколенов В. Н. Мораль в информационном обществе : дис... канд. филос. Наук : 09.00.04 / Семиколенов Виктор Николаевич ; Таврический национальный ун-т им. В.И. Вернадского. – Симферополь, 2006. – 212 л.

ДС94413

55. Семиколенов В. М. Мораль в інформаційному суспільстві : Автореф. дис... канд. філос. наук : 09.00.04 / Семиколенов Віктор Миколайович ; Таврій. нац. ун-т ім. В.І. Вернадського. – Сімф., 2006. – 19 с.

РА344596

56. Семиколенов В. Н. Мораль в информационном обществе: постановка проблемы / В. Н. Семиколенов // Учен. зап. Таврич. нац. ун-та им. В. И. Вернадского. – Симферополь, 2005. – Т.18, № 1: Сер. Филология. – С. 51-56.

Ж70795/Филол.

57. Скорик В.О. Маргіналізуєчий фактор порнографії в суспільстві / В.О. Скорик // Право і суспільство. – 2008. – № 6. – С. 153-157.

Ж25400

58. Степанов В. Мораль і суспільство / В. Степанов // Молодь, освіта, наука, культура і національна самосвідомість: зб. матеріалів VII Всеукр. наук.-практ. конф., 15–16 трав. 2004 р. : у 7 т. – К. : Вид-во Європейського ун-ту , 2004. – Т. 2. - С. 310-312.

В347964/2

59. Толерантність і духовність в українському суспільстві та сучасне осмислення проблем антисемітизму і ксенофобії : матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф., 15 груд. 2005 р. / Всеукр. громад. орг. "Українське реєстрове козацтво", Федер. євр. общин України, Голов. рабинат України, Донец. держ. ін-т штуч. інтелекту, Асоціація нац.-культ. об-нь України. – Донецьк : Наука і освіта, 2006. – 176 с.

ВА690627

60. Фоменко А. Суспільна мораль: її релігійне і наукове тлумачення / А. Фоменко // Людина і світ. – 1984. – № 2. – С. 34-37.

Ж28412

61. Фролов П. Стан і тенденції розвитку суспільної моралі в інформаційному суспільстві / П. Фролов // Соц. психологія. – 2007. – Спец. вип. – С. 37-43.

Ж24479сп.вип.

62. Фьодоров А. Практика обмеження показу насильства на американському екрані / А. Фьодоров // Кіно-коло. – 2003. – № 20. – С. 103-105.

63. Чміль Г. П. Насильство на екрані як соціокультурна проблема / Г. П. Чміль // Культура і сучасність. – К., 2001. – № 1/2. – С. 67–72.

Ж70799

64. Шимановский Д. С. Общественное моральное самосознание / Д. С. Шимановский // Науч. докл. высш. шк. : Филос. науки. – М., 1980. – № 6. – С. 21-29.

Ж27715/ф

65. Явір В. Спалах історичної ксенофобії в Україні: від політики до суспільного протистояння / В. Явір // Сучасна українська політика: політики і політологи про неї. – К., 2008. – Вип. 14. – С. 383-392.

Ж72461

66. Явір В. А. Суспільно-політичний вимір та правові механізми протидії ксенофобії в Україні : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.05 / Явір Віра Анатоліївна; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького – К., 2008. – 20 с.

РА359783

67. Явір В. А. У пошуках етноконфліктогенних чинників дестабілізації політичної ситуації: формування мовної ксенофобії в Україні / В. Явір // Держава і право. – К., 2006. – Вип. 34. – С. 619–627.

Ж69395

